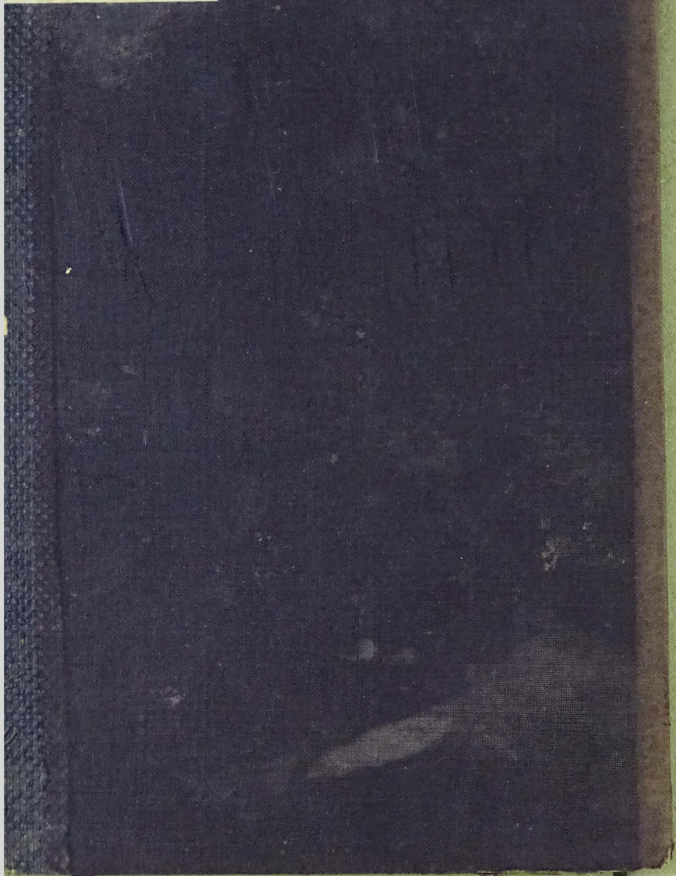

2010
D 9

გურბენ რაინლი

(ღ 1896 ა)

Handwritten signature

3.

ქ ა ს ე ლ ი ს ა .

Handwritten notes:
ქუთაისის ახსანაბრების
გამთიქვის
ნაწილის

Handwritten notes:
ქ. რ. წიგნების
მუშა რუბიკული
ბიბლიოთეკის ქ. წინათ-
სამკვირვებლო

ქუთაისის

Handwritten signature

ქუთაისის
1896

ქუთაისი
ცემო-ლიცენზიადა ნ. ი. გამრეულისა
1893

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 15 Апрелья 1893 г.

I.

ლომსავეთ ქეჩო აყრილი,
 აღიდებული, მძინვარი,
 მოკუხს რიონი, მთებს შუა
 ამაყად ჩამომდინარი,
 და ჩაფიქრებით დასცქერენ
 იმას მწვერვალნი მთებისა,
 ტალღათ ცოფიან ღრიალზედ
 ბამომცემელნი ხმებისა.
 მოდის და მოეშურება
 შეუპოვარად თვის გზასა,
 ზევით ცას შეჰყვებს მუქარით
 და ქვეშ ჰგლეჯს დედა-მიწასა.
 მის ნაპირებზედ წყობ-წყობად
 სჩანან კორდები, სერები,
 შორი-შორს სდგანან კოშკები,
 ციხე-დარბაზნი ძველები...
 მრთს ალაგს მოსჩანს დარბაზი
 რიონზედ გადმოყუდული,
 ას წლოვან მუხის ხეებით
 არის ის შემოზღუდული;
 იმის შეკირწყლულ სქელ კედლებს
 ჩატნეული აქვს ბურჯები

და ბურჯებ-შიგნი კელლებში
მოსჩანან თუჯის უჯრები.
იქილამ სათოფურები
მრისხანედ იყურებიან,
თაე-ზარსა სცემენ მომსელელ მტერს
და სიკვდილს ემუქრებიან.
ზარშემო უდევს მას არხი
ღიღი და უზარ-მაზარი,
მინც მივა იმის კიდეზედ,
დაესხმის შიშის თაე-ზარი;
ღრმა და ღიღია, როგორც ზღვა,
ზღვასავით ფართო და შავი:
მას ვერ იფიწყებს ვერას დროს
მრთხელეც მისი მნახავი.
დაბურულ ტყილამ სასახლე
მოიყურება შავადა,
შიშსა ჰგერის გულში მოგზაურს,
მოსულს მის სანახავადა.
მის მარჯენიე ისეც ჩიონი
მოაჩუხჩუხებს ტალღებსა,
ბულ-დილობს, ანგრევს ნაპირებს,
ზედ იღებს ნაქაფ-ნალღებსა.

II.

აღარ აღვიძებს სასახლეს
ზმირთ ნადირობა, ლხინის ხმა:

ლხინი დასტოვა ომისთვის
ზმირმა პატრონმა იმისმა.
აქ იღვა ზურგენ რაინდი,
მთის გმირი, ლომად ხოზბილი,
აქ არის მისი სასახლე
ზმირთა საეანედ ცხოზილი.
აქ დაიბადა ლომ-გული,
აქ დაჭაბუყდა, დაეაქდა,
აქედამ მისი სახელი
შორს ქვეყნით ქვეყნად გავარდა.
ამ მთის ქედებზედ გაზარდა
თვისი ლომ-გმირი ჯარები
და იმათ დააპყრობინა
შორით შორს მთა და ბარები.
აქ არა ერთხელ ხმა მისი
საომრად აგრგეინებულა
და მტერი მისგან ნალეწი
უკან ვერ დაბრუნებულა.
ტიერთ-მძიმეთათვის აქ ხშირად
იგი ყოფილა მჟარველი:
თვისი ჭირად მიუჩნევია
მას სხვისი ჭირი-ნალეელი,
იგი სიმართლის დამცველად
სით არის მოვლინებული
და მიტომ არვის უნახავს
ჯერ ის მტრისაგან ენებული;
მერა, ვერ დასძლევს სიმართლეს

ბოროტი გესლით გულ-მღრენი,
მინამ ცოცხალი იქნება
დიდი რაინდი ზურგენი!
და ეაი იმას, ვინც კი მას
შეჰბედაეს პირდაპირობას!
სადაც ზურგენი ნაეარდობს,
იქ სხვა ვერ იზამს გმირობას!..
აჰა, ამ წამშიც მას ესმა:
შძლურთ დაცხნა მტერიო
და წვალობს ურჯულოთაგან
შორს ქრისტიანი ერიო!
ასდულდა კეთილ-შობილი,
შეკრიბა თვისი ჯარები
და შორს წაეიდა, რომ ღეაროს
იქ მზგერელთ სისხლის ღეარები.
მტერი ვერ დასძლევს გმირ რაინდს!
იგი ციური მეხია:
მას არა ერთი მტრისათვის
ქისერი მოუტეხია.
როცა თავის ჯარს უცქერის,
იგი ცას სწედება ლხენითა:
ითოო იმისი რაინდი
ლომს დაიჭირაეს ხელითა!

III.

წაეიდა, გაჰქრა რაინდი

თავის გმირების კრებითა.—
მინ იცის, იქნებ ამ წამში
მტრებსა მუსრავენ ხმლებითა.
დაყრუედა ციხე-დარბაზი,—
მითა სამარე, სდგას წყნარა,
თითქოს მის არე-მარეში
სიცოცხლის ძარღვი გამწყდარა.
დამყარებულა იქ ირგელივ
საფლავებრივი სიწყნარე:
იქაურობას ზედ აღევს
რაღაცა სეედა-სიმწარე.
ბვირაბნი, ქვესკნელს ჩასულნი,
ჯოჯოხეთურად ბნელობენ
და ლამურანი ბურჯებში
შრენენ და მარტოხელობენ.
საგელოვოდ ჩამოდგრემილან
შაეად შეკრული თაღები,
მუნჯად ჰკიდია კედლებზე
წყობ-წყობად იარაღები.
დადიან ჩუმად მსახურნი,
დადიან როგორც ლანდები,
შეხედავ, მოგაგონდება
რაღაც ზღაპრული ამბები...
დადის რაინდის მეუღლეც,
დადის მარტოკა ბედ-კრული—
«მზისადარს» უხმობს სახელად
ჩმას ბურგენი ლომ-გული—

ღადის და ფიქრებს ეძლევა,
ქრულ ისმის მისი ფეხის ხმა:
ჩალაც კულს ესაუბრება
შალბატონს თვისი გულისთქმა,
ღადის და თვალზედ ადგიან
იმას მდულარე კრემლები,—
სრემლები, გულის კრილობის
სიმწეაის გადმომცემლები;
და აგონდება «მზისადარს»
ღედ-მამის ციხე-ღარბაზი,
ტოლ-ამხანაგნი და თავის
სიყრმე-სიბავშვს მალბაზი;
მას ეჩვენება საამო
თავისი ყმაწვილ-ქალობა,
ამხანაგებში, ტოლებში
ჩიტყვით ჭიკჭიკ-გალობა,
იმას თვალწინე უდგება
თვისი ზურგენი ლომ-გული,
იმის სათხოვრად შორიდან
სასიმამროსთან მოსული...
ოჰ, დღეს სად არის ჩაინდი,
სად არის სახელოვანი?! —
ვინ იცის, იქნებ ველს ჰგდია
და თავს აძლება ყორანი!...

IV.

შორს მიდიოდა ზურგენი,

სოლი კი ცრემლით სდნებოდა
და მას გულ-ჩივილი რაინდი
ნუგეშად ეუბნებოდა:
ნუ სტორი, ჩემო «მზისადარ»,
ნუ ნაღვლობ, ჩემო სულოვო,
ძედს მადევს ვალი მაღალი
და უნდა შევეასრულოვო.
შორს ბოროტება მიძინვარებს,
სიმართლე იჩაგრებაო,
დატანჯულთ ქვითინ-ტირილი
აღმა ზეცასა სწედებაო;
მუსრავენ უძლოურთ ძლიერნი.
იღვრება წმინდა სისხლიო,
ხმელეთსა ჰფარავს იმ სისხლის
ოხშივარი და ნისლიო.
ზეცილამ ბუკის, საყვირის
მკაცრი ხმა მეყურებაო:
ჰკრებავს ჩავრულთ მცველ რაინდებს
ანგელოზების კრებაო,
მეც მათს რაზმებში ჩავსდგები,
მტერს დაესცემ თავზედ რისხვასო,
სადაც დაჩავრულთ სისხლი სდგას,
ჩემს სისხლსაც შეერთავ იმ ზღვასო.
დაგიბრუნდები უკანვე,
მოგივალ მხიარულო,
მოგივალ გამარჯვებული
მე შენი მოყვარულიო.

აქ ესტოვებ შენთან მოურავს,
ამ ჩემს სიმაგრეს ჯაეშანსო,
ჩემს ერთგულს,—ქირსა და ლზონში
მხნესა და საქმის გამტანსო.
მიდრე მე მოვალ. ეს იყოს
მცველი ამ მიდამოსიო,
მს იყოს ბატონ-პატრონი
ჩემ საყმო-სამთაეროსიო»!

მს ქმრის სიტყვები მზისადარს
ახსოვს და თვალწინ უდგება,
მხრავს და ამოოხერაზედ
მის თვალში ცრემლი გუბდება.
მნლო რაინდი მოურავს,
მოტყუედა, ენლო იმ ცბიერს:
შმანკო მტრედი ხელთ უგლო
შლამის გველს მზაკვარ-ბიწიერს.
ან ეინ იცოდა, თუ იგი
ძალბატონს აღარ ინდობდა,
თუ ანგელოზურს ღიმილში
მგესლარი გველი ჰბუდობდა!

V.

წავიდა ომში რაინდი,
თან გაჰყვენ მძლავრი ჯარები
და მოურავმა ჩაჰკეტა
შველგან გალაენის კარები.

დაფიქრდა. შიკრობს: სანამდის
უნდა ვიცხოვრო ასეო:
ჩემი ცხოვრება ბრმა მონის
ცხოვრებას დაემსგავსეო.
ღონე კი შემწევს გონების,
შხვად მაქვს ჭკუის ძალიო,
მაგრამ სულით ვარ უძლური,
სულით ვარ მეტად მხდალიო.
რითი მჯობია ბურგენი,
რით არის ჩემზედ მეტიო:
იმის ნააზრებს ხშირად სჯობს
ჩემ აზრთა განაჰქრეტიო.
მაგრამ აქ იგი ბატონობს,
და მე კი ვემონებო,
ის პირ-მზეს ეალერსება
და მე კი შურით ესქდებო.
რა არის შთამომავლობა
და დიდებული გვარიო?
ის გააბრწყინებს თავის გვარს,
მისც შესწევს ჭკუის ძალიო.
დღეს მარჯვე დრო მაქვს! პერ ენახვე
ამაზედ მარჯვე დროსაო:
შეეკრავ და მწარედ შეეხუთავ
ბურგენის სამთავროსაო.
შავ-დღეს ენახებე ქალბატონს...
სხვა-ნაირია ქალიო:
ზოგს მოსწონს მკაცრი, გულ-ქვავი

და ზოგს კი ნაზი-მკრთალიო.
მე კარგად ვიცნობ მზისადარს,
მცნობ მის გულსა და სულსაო:
ტყულა არ უთქვამთ, რომ «შიში
შეიქმსო სიყვარულსაო»!
სთქვა და ყმათ დასარბევლად
ჟველგან კაცები აფრინა;
ბურგენის სამყოფ-სამთაერო
ბესლით და შხამით მოჰტინა.
სულ გაგულ-ქვაედა, გამძაფრდა,
შეიქნა რალაც საზარი,
ბლენებს და საწყალ ქერიე-ობლცბს
დასცა მან შიშის თავ-ზარი.
მან ქალბატონიც შეჰხუთა,
მოაკლო შუქი მის ღღესა,
ისე ექცევა მის სახლში
იმ საბრალოსა, ვით ტყვესა.
მის უნებურად ბედ-კრული
პირში ეწრ იღებს ლუკმასა
და გულში იკლავს შე-ნაღველს,
მძღვეა ფიქრს და სულთქმასა.
მსახურ-მოახლე აღარ ჰყავს,
აღარ სჭრის მისი ბრძანება:
მას მოურავის ბრძანებით
სუყველამ თავი ანება.
ის თვითონ რეცხავს ჯამ-ჭურჭელს
და აკრიალებს თაროსა,

ციხის ძირიღამ ოთახში
ქოკითა ზიდავს წყაროსა;
ღღი და ღამ რეცხავს სარეცხებს
მიუჩვეველის ხელითა,
შკენესის გული საბრალოდ
და მოცულია ბნელითა.
ნანობს, რომ ყმაწვილობის დროს
არ მისჩვევია შრომასა
და გლეხის გოგოებივით
ბარჯას და ფეხზედ დგომასა.
შიქრობს: რომ ხშირად მეშრომა
ასე დღევანდელ დღემდით,
მაშინ ამ ტანჯვას მე უფრო
აღვილად მოვითმენდიო.
მიეჩვევეოდი აღრევე
მძიმე უღელის წევასო
და იმედ გადაწყვეტილად
ბედს არ ეუწყებდი წყევასო.
წეალობს რაინდის მეუღლე
და ვერსით ხედავს შეელასა:
აე-მოურავის შიშითა
ხმა გაუკმინდავს ყველასა:
მოურავს უთქვამს: ვინც კი რომ
ჭაღბატონს შეიბრალებსო,
ის სასიკვდილო საწამლავს
ჩემის ხელითვე დაღვესო.
შუკერენ ტანჯულს მსახურნი

და შეელას არსით ელიან,
იმის შავ-ბედზე ცრემლს ღერიან,
შეელით კი ევრა შეელიან.
მერ ჰლირსებიან მტანჯველის
სასტიკად დამსჯელ სასწაულს;
თავზედ გადმოსდის ნაღველი
და შხამი ტანჯვის საწყაულს.✂

VI.

აიმღერა ბერი მსახური,
მელარ იმაგრებს იგი თავს,
მქოთვარის გულით ნათხევი
ცრემლი ცრემლისთვის შეურთავს.
დასწვა ის სხვების წვალებამ,
ბარს სველა შემოეჯარა,
იმისი გული კეთილი
დაჩაგრულთ ტანჯვამ შეჭზარა.
მაგრამ თავისი ნაღველი
იმან არავის ანახუა,
შეკმუხენა წარბნი და გულში
ჩაიღო რალაც განძრახუა.
დალამდა... თავის სადგომში
შემოდის ჩაფიქრებული,
სადგურის კედლებს ანათებს
ლამპარი მიმკრთალებული,
მარჯენივ კედლებზედ ჰკიდიან

წყობ-წყობად იარაღები,
ღაწმენდილ-დაფერილები,
მტრის სისხლით ხშირად ნალები,
მარცხნივ კი ხატი მაცხოვრის
ქუთხეში იქ ასვენია
და წმინდა სანთლის სხივ-შუქი
იმ სახეს ზედა ჰფენია.
სკიერი თავამდე ავსილი
საცვალ-სამოსლით იქა სდგის,
მასთან მოხუცი მღუმარედ
მიდის და წყნარად თავსა ჰხდის.
ირთეება, იცელის სამოსელს,
თითქოს საომრად მიდისო,
ან უნდა კრძალვით მიღება
საიდუმლოსი წმინდისო. —
მკერდზედ იხედავს და ამბობს:
ებევრჯელ შეგხლია ტყვიაო,
მაგრამ უნ შეუვერხებლად
მტრის რაზმი გირღევიო;
ჰირში ხარ გამონაცალი,
არ ხარ ჩვეული შიშისო,
ახლაც წამადეკ გმირულად,
ზეთაყვა, ახლა მიჭირსო!
მკლავს ეუბნება: მოხუცდი,
მოტყუდი და დამიბერდიო,
მაგრამ სანამდის კი იყავ,
იყავ და მაშეწებდიო.

ღმერთია მოწმე, რომ მართლის
სისხლი არ დაგიღერიაო,
თუმც კი მტრის ჯაერი გულიდამ
შენ ხშირად აგიყრიაო.
მიცი, მიწა ხარ და მიწას
აწ უნდა შეუერთდეო,
მაგრამ ღღეს კიდევ მკირღები,
ბალომდი, ღღეს არ შეკრთეო.
ხმალ-ხანჯალს ირტყამს და აპბობს:
აბა, ერთგულო ხმალოეო,
შკანასკნელად შენს პატრონს
ქელაე უნდა დამეხმაროეო;
იმ თავიღამეე იყაე შენ
საწყალ-ტანჯულის მცველიო,
ღღესაც იხმარე შენ შენი
ქაჟ-ფოლაღობა ძველიო.
ღღესაც ამყარე გულიდამ
ჯაერი და ნაღველ-ნისლიო:
რაზედაც დაგკრა, გაჰკეეთე,
ბასკერო, აღინე სისხლიო!
სთქვა და შეჩერდა მოხუცი;
მწყრალის ლომივით სდგას ზეზე,
ღღელე-ნაღველი ეტყობა
ბევრ ტანჯვის მნახველ სახეზე.
ირგელიე კი მყარობს სიმუნჯე,
სიწყნარე დაურღვეველი;
ბჟუტაეს ლამპარი, გარშემო

მკრთალის ნათელის მურქვეველი,
ნელ-ნელა გააქვს შიშინი
ხატის წინ თაფლის სანთელსა
და სახეს დიდის მაცხოვრის
სდებს საოცნებო ნათელსა.
მკლის გვირგვინი აღგია
თავზედ მაცხოვარს დიდებულს
და უბრწყენს შუქი სისხლს შუბლზედ
წვეთ-წვეთად გადმოკიდებულს,
მიღის მოხუცი იმის წინ,
ღგება, თავსა ჰხრის ნელ-ნელა;
სახე უღელავს თან-და-თან
და გულს აწეება ნაღველა.
მუხლს იღრეკს. ტანი ლომისა
ძირს მოწიწებით იხრება
და ქვის იატაკს იმისი
თეთრი თმა-წვერი ეხება.
თავ-ქვე ამხვია. ბული სდულს,
ბული ჩუხჩუხებს, მღელვარებს;
იმისი სახე—ვით ღრუბლის
ბუნდში მზის სხივი—ელვარებს.
მუხლ-მოდრეკილი თავს მაღლა
იღებს და აპყრობს აღმა ხელს,
მაცხოვარს უცქერს... ზედ მომდგარ
ცრემლთაგან თვალებს ძლივს ახელს,
ამბობს: «ჯვარ-ცმულო, შენა ხარ
ჩემი განზრახვის მოწამე,

შენ. იცი, როგორ მძიმეა
ჩემთვის ეს წამი, ეს ღამე,
ტანჯვის ფიალი აიესო
და თავს გადმოსდის ნალევლი;
ქელავ დამიფარე, მფარველო,
მრავალი კირის მნახველი.
საცოლაობამ დამადნო,
მწეალობ, თავს ევლარ ეიმაგრებ;
მიჩვენო, მხსნელო, გზა, თორემ
მას ჩემით ევლარ მივაგნებ.
მკაცრია ჩემი განძრახვა,
მინ იტის, იქნებც ფლიდია:
შენც იცი იმის სიცოცხლე
ამ ღამით ბეწვზე ჰკილია;
და იმ სიცოცხლის შეწყვეტა
მე ბედისაგან მხლომია...
ჯვარცმულო! წმინდა სისხლის ჯღერა
არას დროს არა მლომია.
თუ მართალია ის სისხლი,
ბულის ხმით გამაგებინე
და ჩემის განზრახვისაგან
მე ხელი ამაღებინე!
ხმა მისწყდა... ის ხმა კედლებმა
მრთ წამში განიმეორეს
და მყის მისდუმდენ, რა იგი
ბადასცა ერთმა მეორეს.
შუკერს მოხუცი მაცხოვარს:

ხატს ზედ ნათელი ეთხევა
და სუსტი შუქი სანთლისა
მას გარე-შემო ეხვევა.
მკლებისაგან დაჩხლეტილს
შუბლს წმინდა სისხლი გადმოსდის,
მინც იხსნა, წვალობს მათგანვე
და მათზედ გული არ მოსდის.
ჯვარ-ცმულო—ამბობს მოხუცი—
ბამძიმდა ტანჯვის უღელი!
შენც ჰხედავ, ცამდე ამოდის
დაჩაგრულთ კენესა-ნაღველი.
ბზას ნუ ამირევ, ნუ დახშობ
ჩემთვის კარს სასუფეველისას
და უარს ნუ ჰყოფ, მფარველო,
ბულის ხმას ჩემის ცრემლისას.
მე საამქვეყნო აღარ ვარ,
შეხი მიდგია სამარეს,
ჩქარა წამოვალ ცისაკენ,
რა მივატოვებ ამ არეს,
და მანდ, საშინელს სამსჯავროს,
იყავ შენ ჩემი მფარველი;
მხსნელო, აქ მუდამ მშფოთარი,
მყუდრო ცხოვრებას მანდ ველი.
მე სისხლს არ უნდა ვეძებდე,
მხოლოდ სულს უნდა ვშველოდე
და ლოცვით ღამის თევაში
შაე-სიკედილს უნდა ველოდე,

მაგრამ, მფარველო, ხომ ხელავ
რომ ირველიე ცოდვა ტრიალებს!
თუ არ შეეკრა გზა იმას,
ძვეყანას გაგიტიალებს.
მხსნელო, ვერ ვუძლებ ამდენ ქირს.
ბონებას ველარ ვაძინებ;
ჩემს გაზრდილს, ჩემს ტკბილ ქალ-ბატონს
ვერვის ვერ დავაჩაგვრინებ;
ჩემსა და იმას შუაში
ნათესაობა დიდია:
ის მყევარებია შეილივით,
მიყვებია, მიზრდია.
წუხელი ენახე, ლანდს-ლა ჰგავს,
დამდნარა დადის ჩრდილივით,
მნახა და ცრემლად ასდუღდა,
ქელს მომეხვია შეილივით.
არ ამბობს მაზედ საყვედურს,
რომ ასე სჩაგრავს მას ბედი,
ზის ის მორჩილად და შუბლზედ
აქდია ტანჯვის ბეჭედი.
მხოლოდ ეს მითხრა: უშველე
როკორმე საწყალ ყმებსაო;
იმათი ტანჯვა უღროოდ
სიცოცხლეს მიმოკლებსაო!
სთქვა და დასდუმდა, დასდუმდა
და ჩუმი ცრემლი ჩასთოვა,
მაგრამა თავის თავისთვის

მან ხსნა და შეველა არ მთხოვა.
მკ, ვერ ავიტან ამდენ ჯაერს,
აიესო ტანჯვის საწყაფი!
ირგვლივ ტრიალებს ვაება
და სევდა გულის დამწეავი,
სჯობს შესწყდეს ერთის სიცოცხლე,
ვინემ ათასი წყდებოდეს
და ნაძალადევი სიკვდილით
საფლავს უღროოდ წვებოდეს.
მუოფა ცოდვა მოუჩაერს,
იღჩობა ტანჯულთ სისხლითა,
შემოცეულია გარშემო
ის ცოდვის ბურუს-ნისლითა.
ღრო დადგა, უკვე ფრთა სტყდება
აწ მის სიმკაცრეს ზარ-დამცემს:
ღღეს წარმოსდგება შენს წინ ის
და ანგარიშსაც მანდ მოგცემს.
ამალამ ჩემი მახვილი
მედგრად გააპობს მის გულსა,
მოსპობს სიცოცხლეს უვარგისს
და დამიწებს სულდგმულსა.
მფარველო, ჩემი განზრახვა
ბარდუვალია, მტკიცია:
მას უარს ვერ ეპყოფ, რაც ერთხელ
მითქვამს და დამიფიცია...
მავრამ ამ სოფლით ზეცაში
რომ წარმოესდგები შენს წინა,

მიძხარ, საითკენ გამგზავნი
და სად მექნება მე ბინა?!
ოჰ, ნუ აიღებ ჩემზედ ხელს!
მაფიქრე, რამე მაგონე!
ზონებას ვებრძვი ამღვრეულის,
მელევა ძალი და ღონე?!...
ამბობს და თავ-ქვე ემზობა;
სრემლი გულიდამ ამოჰქუხს,
აწეება თვალებს, ლაწეა ჰნამავს
და იატაკზედ გადმოსდუღს.
სღუმღება იგი ნალეველ...
მის გულში ოღნავ იძინებს;
მხოლოდ ხან-და-ხან შეკრთება
და მწარედ ჩაიქეთინებს.
სულ აღარ იძერის, მკედარსა ჰგავს,
მოჰკლეს ფიქრებმა, დასდაგეს;
წინ უღვეს იმას ორი გზა,
არ იცის რომელს დაადგეს:
მოჰკლას მტარვალი?! მს ცოდვა
ზანა კი ასე მჩაღტევა?!
არ მოჰკლას—მაშინ ხომ იგი
ზაზრდილის მოლალატეა!
ორ გვარს აზრს ებრძვის... და ერთი
მეორის უარესია,
მაგრამ ერთს გზაზედ დადგომა
მაღალი სულის წესია.

შეცრად სდგება. უცქერის
ის ერთს წამს კიდევ მაცხოვარს;
ჩისხვა აღელვებს მის მშფოთარ
თელოს, წედან ცრემლის-დამთოვარს.
მოახსნა სტოეებს. ამაყად
მიდის და გადის კარებში:
წელვა და სისხლის წყურვილი
სჩანს მის შფოთარე თვალებში.

VII.

მდიდრულად მორთულს ოთახში
სძინავეს ლოგინზედ მოურავს,
შარჩის ლეიბზედ ნებივრობს
და ზედ ფარჩები ახურავს.
ბევრღს იარალი უწყევია:
ხმალი, ხანჯალი და ფარი,
თუ ეინმემ მტრობა შეჰბედა,
შესატაკებლად მზათ არი.
ხანგრძლივი ძილი არ ჟყვარს,
ბოლოს დროს მოჰყვა ფხიზლობას;
იცის, რომ ბევრი მზათ არის
ბოლო მოულოს მის მგლობას.
და ეშინია მოურავს
სივის მსახურების კრებისა,
ბრძნობს, რომ მატულობს თან-და-თან
ბროვა იმისი მტრებისა.

თვის მსახურებში ერთგული
და სანდო მხოლოდ ერთი ჰყავს,
ის ბოროტებით მოუტრავს—
როგორც მორიელს გველი—ჰგავს.
ის მისგან არის აზრდილი
მამოქნილ-გამოწაფული,
მით ამზრდელს, ისე აზრდილსაც
შლიდს მკერდში უძვეს ქვა-გული.
როდესაც სძინავს მოუტრავს,—
ძილი არ მოსდის მას თვალზედ,
შხიზლობს ხმალ ამოდებული,
შხიზლობს დარაჯად სდვას კარზედ.
სძინავს ფარჩებში მოუტრავს,
დარაჯობს მისი აზრდილი,
მაგრამ იმასაც ამ წამში
ზედ ეკიდება თვალს ძილი.
შიქრობს: რა მომდის ნეტავ დღეს,
რა ცოდვა გამდიდებია?!
ბატონის ძილში მე ჯერეთ
ძილი არ მომკიდებია!
იქნებ ეს ჩემი ძილი ცუდს
მოასწავებდეს რამესო
და განსაცდელი მოჰქონდეს
ჩვენსკენ დღევანდელ ლამესო?!
მერა, ვერ მაცდენ, მაცდურო!
სულ არ დაეხუჭავ მე თვალსო,
მიუხიზლებ გათენებამღი

და ავასრულებ ჩემს ვალსო!
ამბობს მსახური და ფხიზლობს,
შხიზლობს და მარჯვედ დარაჯობს,
სჯერა, რომ ამ გეარ სიფხიზლეს
თუნდა ასს ღამეს განაგრძობს
იქაც ანთია ლაპარი,
მფენელი მკრთალი ნათლისა
და მაცხოვარის ხატის წინ
იწვის სანთელი თაფლისა.
ბარბაცობს შუქი იმათი,
ხან ინაბება, ხან ჰკრთება
და ხან იარალს საომარს
ჰკოცნის და თავზედ აკედება...
სძინავს მოურავს.— დარაჯობს
ერთგულად მისი მსახური
და ჩასჩურჩულებს ტკბილ ზღაპრებს
მას ყურში ძილი მაცდური.
ალარ ეშვება, ურჩევს მას:
მიწვე და მოისვენეო,
თვალს მოატყუებ და უურო
მხნედ წამოდგები მერეო.
ამ უდროო დროს ვინ მოვა,
თქვენი სიცოცხლე ვის შურსო?!
უსაფუხელოა ჩგ შიში
და ნუ უჯერებ მაცდურსო!
მშმის ეს ტკბილი ჩურჩული
დარაჯს და ძილი ერევა,

ქარ-შიგნი ჯდება—წინ იღებს
ხანჯალს და ტკბილ ძილს ეძლევა...
მიწყნარდა იქაურობა,
ბამეფდა ძილი მაცდური.
ძილით კიდემდე დაიპყრო
მან მოურავის სადგური.
ლამპარში ზეთი შემცირდა
და ბჭუტავს უფრო მკრთალადა,
ღელავს: ხან მძლავრობს, ხან ჰკედება
და ხან შიშინებს მწყრალადა.
მხოლოდ სანთელი ხატის წინ
ანათებს თავისებურად
და დიდ ოთახში სიმშვიდე
მყარობს და სუფევს მეთურად.
მაგრამ, ჩუ!... მს ხმა რა ხმაა?
და ან სად შიშინ-დუღუნებს?!
ზეცა გუგუნებს, თუ ქარი
ბუხარში ჩამოზუზუნებს?!
არა, არ მძაფრობს გრიგალი...
ცას ვარსკვლავები ამკობენ
და მიძინებულ ხმელეთთან
სიამით ლაპარაკობენ.
ნამს ყვაეილთ შლილი თავები
დაურწყავს—დაუღიმნია,
ნიაიცი ველში ჩამდგარა
საღლაც და დაუძინა.
მიმტკბარა, მიაძებულა

წყნარი ბუნების გულსთქმა
და ამ დროს მხოლოდ წმინდანებს
მსმის მის დიდებული ხმა.
ცა მრისხანებით არა სქექს,
არც ჰკენესის მისგან ტყე-ველი...
ბუხრის წინ ლანდი გამოჩნდა,
თვალთაგან ცეცხლის მურქვეველი.
პურამდი სწედება უღვაში,
წვერი აყრია სარტყელზე
და იარალი ძვირფასი
შემორტყმული აქვს მას წელზე.
თანზე ჯაეშანი აცეია,
სამკლაური აქვს რკინისა,
ოქში და ქირში გაზრდილა,
უჩვეველია ლხინისა.
წარბების გრძელი ბეწვები
ჩრდილავენ იმის თვალებსა
და ის თვალები აფრქვევენ
მრისხანე ცეცხლის ალებსა.
თეთრ-შავად შექალრებულა
იმისი თეთრი თმა-წვერი:
მათ ზედ აყრია ქირხლივით
შვე კუპრად მჭყვართლი და მტვერი.
მახილი ხელში უჭირავს,
ხანჯალი რამე მკვეთრია
ოქში მას ბევრჯელ მძლე მტერი
შუაზე გაუკვეთია.

იცქერის ირგვლივ მოხუცი,
ზომავს ყველაფერს თვალითა,
სურს რომ ის ხერხით მოთოკოს,
რალაც ვერ დასძლევს ძალითა.
აგერ ლოგინი!.. «იგია,
იგი სისხლს რომ სვამს მხეცივით»...
წინ ბიჯი წარსდგა, ათროლდა,
ზედ დააცქერდა ვეფხევივით.
«იგია, იგი»!.. დასცქერს ის
მოურაეს ძილად მიგდებულს,
იქვე სძინავს მის მსახურს
თაე-ქვემოთ გადმოკიდებულს.
წინ უდევთ ხმალი, ხანჯალი,
ზედ სანთლის შუქი ადგიათ;
უჰ, მოძმეთ სისხლის ცვარები
მათ ზედ წვეთ-წვეთად აჯლიათ.
იარაღს ჰკრებავს ალმათად,
მართს წამს ჩირღება. ფიქრღება;
მას ქალბატონი მიმდნარი,
მოღლილი თვალ-წინ უდგება
ლოგინთან შიდის, ცახცახებს,
უნდა რომ დასცეს მახვილი...
«მოჰკალი! რალას შედექი?!
«მოჰკალ»!... ჩასძახის სიკედილი.
რალა თქმა უნდა, რომ მოჰკლავს,
მოჰკლავს ტოლს გამოასალმებს,
მოჰკლავს და ამით დაიხსნის

მეყვანას მისგან ნაწამებს!
ზასრესს გველს აე-გულს, შხამიანს,
ზასრესსა!.. ღა იღებს მარჯვენას,
მაგრამ... რად უჩოობს მხნე მკლავი?
რად ვერ სძრავს ან ხელს, ან ენას?
რად შედგა მკვეთრი მახვილი,
მნახველი ბევრის ტანჯვისა?
ნუ თუ არ უნდა ფარულად
ღაღვაროს სისხლი მან ძმისა?!
არა, ეს მოძმე არ არის,
შს მხეცზე უმხეცესია:
სისხლისთვის სისხლის აღება
ღვთივ დადებული წესია».
შიქრობს და სდგია მოღვრემით,
შიქრობს მის თავზედ დახრილი;
ბოლოს შეინძრა... «მოჰკედესო»
სთქვა და დაუშვა მახვილი;
მაგრამ კვლავ შედგა... შს რაა?
შს რა ხმა არის? სით ესმის?
მწარ საყვედურად, მომკვლევ ად
ის მის დამწვარ გულს რად ესმის?..
ხატის წინ მიდის, იჩოქებს,
იატაკს შუბლით ეხება...
ხმა უფრო ქღერის, უფრო რეკს,
ჰყურობს და ვული ეყრება.
ზეცა გახსნილა. სხივები
ნამებში ყურყუმალობენ,

ანგელოსთ გუნდნი ღრუბლებში
სტურეენ და ტკბილად გალობენ:

I.

სოფელ-ქვეყნად დადიოდა
მაცხოვარი ხორც-შესხმული,
წყლის პირს ნახა მეთევზე მან,
ღარიბულად ტან-ჩაცმული.

დაუძახა: «მოვედ პეტრე,
შემომიდევ მაცხოვარსო,
სამოთხისკენ გზას გასწავლი
და გაგიღებ ზეცის კარსო.

პეტრე გაჰყვა და გაუდგა
სოფელ დაბებს მაცხოვარი,
ბევრგანა ჰქმნა სასწაული,
ბევრს გაუღო ზეცის კარი.

II.

წმინდა მთაზედ ლოცვილობდა
ხორც-შესხმული მაცხოვარი
და ლოცვის დროს თავს დაეცნენ
მტარეალები ურდო-ჯარი.

მხრებში თოკი გაუჭირეს,
შეუმოსეს ეკლით თავი,

მაგრამ ძრისტემ არ ინდომა
სამაგიეროდ მათთვის ავი.

აეისათვის ავი არ ჰყო,
სისხლი სისხლით არ გაჰბანა,
ჯვარს ეცეა და ჯვარცმის უკან
მამამ ზეცათ აიყვანა.

III.

შარა-გზაზედ მოათრეედენ
ღიდ-მაცხოვარს შებორკილსა,
მოკსა სცემდენ, დასცინოდენ
შმანკოს და სახე-ტკბილსა.

შძახოდნენ: მეუფეო,
თუ ხარ ღმერთა შენ ჩენიო,
აბა ჩენის ხელისაგან
თავი შენი იხსენიო.

მაგრამ ძრისტემ ცას შეჰმართა:
ნუ სძრახავ მათ ზეციდანო,
რამეთუ ის, რას შევბიან,
თვითონაც არ იციანო,

IV.

ამღელეარდა სეიმონ-პეტრე,
მედგრად ხმალი გაიშალა

და ურიას — მაღკოჯს ყური
მან უეცრად ჩამოსთალა.

მაგრამ ბრძანა მაცხოვარმა:
ჟური ალაგს მიადგო:
მრთოს ყვრიმალში რომა გცემდენ,
მეორეს უნდ უშეგრდგო.

მინც სისხლისთვის სისხლს დაათხევს,
მერ მისწედება ზეცის გზებსო,
მინც კაცს ცოდვას არ შეუნდობს,
მდემს ტყულა დაეძებსო—

ხმები მისდუმდენ: მთით მთებზედ
ბადვიდენ სინარნარითა,
მაგრამ მოხუცის ყურებში
ქვალადე რეკენ ზარითა,
მს ხომ ზეციურთ ხმა არის,
ზეცილამ გამონამკრთალი,
მს ხომ რჩევაა, მისდამი
თვით ლეთისგან შემონათვალი!
მს ხომ მას სძრაბენ, მას ჰგმობენ,
აწერენ გულ-ქვაობასა,
ამით ხომ ლმერთი არიგებს:
მტერს ნუ უზამო მტრობასა.
რა გზას დაადგეს? მკედარ გულში
რომელ ფიქრს მისცეს ადგილი?

სული გასწიროს, თუ თვისი
სულივით ტკბილი აჩრდილი?..
ზულს ველარ იჭერს, იქანცვის,
ღმერთს მწარე ხვედრზედ შეჭივის.—
ანგელოზთ მღერა მის ყურში
ძელაე საყვედურად გაჰკივის...
თავს იღებს, ჰხედავს, რომ შუქი
მოჰმატებია სანთელსა
და სახეს დიდის მაცხოვრისს
ჰფენს საოცნებო ნათელსა.
თითქოს რომ ხორცი შეუსხამს,
სდგას გამეხებით გამწყრალი
და მის წინ ხანჯლით მდგომარე
თრთოლავს მოხუცი საწყალი.
და ამბობს გულ-წევით: «ჯეარცმულო,
პიცი, რომ მღეენი, მიწყრები,
საყვედურს გატყობ სახეზედ
და შიშით ეღნები, ვმიწლები,
ნუ მიტკერ ავრე საშინლად,
ნუ მირისხლები, ნუ მძრახავ,
მე ხელს ავიღებ ჩემს ფიქრზედ
და გზას მართლისას მოენახავ.
მე ხომ მოეხუციდი, აღარ ვარ,
ზამოთელილი მაქვს მე ღღენი,
აქ ცოტას გამოუცდია
ჭირი და ლხინი ჩემღენი.
აწ მე ჩემს სიკედილს არ ენადლეობ,

არც მაგის სისხლი მწყურია:
მოთმანეთისთვის ჩენ ბევრჯელ
ბეიძმია, გემისახურია.
მაგრამ დაჩაგრულო. რა ელის?
ან რა მოუვა ჩემს გაზრდილს?
ბასტება, მასწელო, ის ტანჯვამ
და დაამსგავსა ბნელს აზრდილს!
მე გულ-ქვა არის, სისხლს ითხოვს,
ზულს უღაენს სხვისი დარდები;
მიცი, რომ დღესვე, აქავე,
მეც მაგის მსზეერპლი ვავხდები.
მას არა ვნალელობ: რაც ჩემთვის
სწერია—იგივე ახდება,
მაგრამ რა ბედი მოეღის
მათ, ვინც ჩემს უკან დარჩება?!
უშველი შენ მათ? მოაკლებ
მათ ტანჯვას ყოველ-დღიურსა?!..
ამბობს მოხუცი და უცქერს
ტანჯულის სახით ციურსა.
მაგრამ. . . იღვიძებს გუშაგი
ქარშიგნი ჩაძინებული
და მაცხოვრის წინ მდგომარეს
უცქერის განცვიფრებული,
მერ იძერის: შიშმა შეუქრა
იმას ყოველი სხეული
და შესცქერს მდგომარს ხატის წინ,
როგორც გოანებით სწეული.

წამოიჩოქა მან ბოლოს,
ხელს იატაკზედ აცორებს,
მანვილს დაეძებს უგონოდ,
მას კი თვალს ველარ აშორებს.
იმ უცხოს სახემ თითქოს ზედ
მიიკრა მისი თვალები
და, როგორც გიჟი, შესცქერს მას,
შავ-ფიქრით განაწვალეები.
და ფიქრობს: «შენ ხომ ლანდი ხარ,
შენ ხარ ჩვენება უხორცო
და ჩვენ, იარალ-მოსილნი,
შენ როგორ უნდა დაგეხოცო!
თუ რომ ჩვენება არ იყო,
თუ იყო რამე სულდგმული,
აქ როგორ შემოხვიდოდდი?..
მარჯვედ მაქვს კარი დახშული!»
და ამ ფიქრებში გართობილს
ხმა ესპის მკაცრად მჭეკავი:
«ასდგე, ილოცე!..» ლოცვილობს
შფოთვით მსახური ბედ-შავი.
ბრძნობს, რომ ეღება მას ბოლო,
იჩოქებს, აპყრობს აღმა ხელს,
რა ბორბოტებაც უქნია,
იმათ იგონებს და ამხელს.
იღვიძებს მისი ბატონიც,
ხელაფს კაცს იქვე მდგომარეს,
ბაალმასებულ მანვილით

იმის სიკვდილის მდომარეს,
ჰხედავს და მისდის მას გული,
მცემა ბედ-კრულს თავ-ზარი
და ავიწყდება თავისი
ლონე და ბასრი აბჯარი
თითქოს გონებას ჰკარგავსო,
იქვე ლოგინზედ იჩოქებს,
ბულ-გახეთქილი დიდ-თვალებს
ახელს, საშინლად აუეთებს.
და ესმის მკექრად: «ბნელია
ბზა დღემდე შენგან განელილი!
ის დღეს შესწყდება... ილოცე,
რომ ცაში გექნეს ადგილი!»
ესმის და უნდა ილოკოს,
მაგრამ კვლავ ურჩობს გონება:
იცის, რომ მისი ცოდვები
სასტიკად აიწონება.
თავს ძალას ატანს, ლულულულობს:
«მიყავი, ზეცავ, გულ-ქევი...
მედს მადევს სისხლი მართალთა...
მაქვს ცოდვა ბევრი... უზღვავი...
არ შემენდობა ისინი,
მიცი, ციურო მამაო,
და მიტომ ვერა ელოცულობ...
ლოცვა იქნება მამა!»
დასდუმდა, კარებს უცქერის:
ჩაკვტილია კარები;

მაცხოვარს ჰხედავს: ცეცხლს ათხევს
ღიდის იესოს თვალები.
შუფურებს უტბაოს: თითქოს რომ
იცნობს ის იმის სახესა,
მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ ართმევს
თავს შიშს და სივადგაზნესა...
აქლავ ესმის მკაცრად: «რას უცდი?
რატომ არ მოემზადები?
ხომ იცი, ცოტა ხნის შემდეგ
შენ ლეთის წინაშე წასდგები?»
შიში ათროთოლებს მოურავს,
შქრება სიმზნე გულითა,
იცი, რომ უკვე დაუდგა
მას წამი აღსასრულისა.
«არ შემიძლია» — ლულლულებს —
«მე ასე მოკლე დროსაო
მერ შევინანებ ჩემს ცოდვებს
და ბოროტ საქმეთ გროსაო!»
«მაშ შემომფიცავე — კვლავ ესმის —
რომ აღარ შეხვალ ცოდვის ზღვას?»
«ზფიცავე — ამბობს ის — და მტკიცედ
ღაეიცავე ჩემს ფიცს და სიტყვას.
ცოდვების მოსანანებლად,
ბქაურობას დავსტოვებ,
წაეალ შორს სადმე და მღულარ
სრემლებს სრემლებზედ ვათოვებ,
რაც რამ მაქვს, გლახაკთ გაეუყობ,

სულს შევავედრებ ზეცასა,
შუალს გულს ცრემლით მოვეულობ,
რომ შევება მომცეს ბედ-შავსა.

აქ იუჟლებენ კვალადე
ბრძენნი და გმირნი გამგენი,
აქ ისევ ტკბილად იმეფებს
ღიღი რაინდი ბურგენი!

სთქვა და შესტკერის მოხუცსა:
მას თითქოს ფერი უცელია,
მისს სახეს მიმტკბარს, კმაყოფილს
ბარს შუქი შეჰოუელია.

დაუკრეფია გულს ხელნი,
ზედ შეჰმართვია ზენასა
და სამადლობელ ლოცვისთვის
აუბნობს ტკბილსა ენასა:

«ზმადლობ, განგებაე მაღალო,
რომა მწინამძღვრობ დღემდეო
და მოხუცს სისხლი თანაძმის
უძღურ ქედს აღარ დამდეო.

მყავ ამასაც წინამძღვრად.

ბეთილი ჩააგანეო
და ფიცის შესასრულებლად
მიეც ძალი და ღონეო!»!

სთქვა და კარები გააღო,
ზანელო, დასტოვა ის არე.
ჩალაც ენიშნა მოურავს,
ბაშტერდა, როგორც სამარე,

და სთქვა მან ბოლოს: «ჰო, ვიცი,
მიცი, ვინცა ხარ შენაო!
შემძლო ჩემი დაგესვლა
და ვერ შეიძლე კბენაო!»

VIII.

მდიდრულად არის მორთული
ღარბაზი ბურგენ ღიდისა,
შიგ არის ვერცხლი და ოქრო
ჰოველის ქვეყნის კიდისა;
ღიდ-თაროებზედ აწყვიან
ნიეთები ყოველ გვარები,
ხევე-ხევედ სდგანან მათ შორის
მარგალიტები, თვალები.
იატაკები ძველები
ოქრო-ქსოვილით ჰფენია:
სიმდიდრეს ყველკან იქ თავის
ქვალი ზედ დაუჩენია,
მდიდრულად არის მორთული
ღიდის ბურგენის ღარბაზი,
ხშირად ღიზინობდენ იმაში
ისა და მისი ღამაზი;
მაგრამ ღღეს აღარ აწმევენებს
მას თვისი პატრონ-მპყრობელი:
შორს არის ახლა რაინდი,
მტრის გულის შუბით მპობელი.

არც ქალბატონი სწევია,
ღიღ ხანია, ამ დარბაზს:
ზის იგი ცალკენ და თვალზე
სრემლები მოსდის პირ-ლამაზს.
მხოლოდ ზურგენის მოურავს
აქ დარჩენია მეფობა:
მიმოდის ოქრო-ქსოვილზედ
და შეეფიქრებში ერთობა.
შეკრობს ის: ბოლოს მიღიმებს
ბედი სხივ-მოიფევეო:
სოტა ხნის უკან გავხდები
ამ ტახტის სრული მეფეო.
აქ მამათ-მთაერის ადგილზედ
ჩქარა მე ავმალღლებიო
და შეილთა თაყვან-საცემი
ხატი რამ შევიქნებიო.
შეკდავის შუქით მოეფენავ
ჩემს სახელსა და გვარსაო
და მიენიკებ დიდებას
შვილსა და მომავალსაო.
აწ მუდმივ საზრუნე-საფიქროდ
მეკმნება მხოლოდ ესაო;
ზინდ ცოცხლივ ვერგო ჯოჯოხეთს,
მივსწედები საწადელსაო:
რაც რომ აქ დარჩენ ჯარები,
ჩემსკენ მოვიმხრობ იმათო
და აბჯარს ავადებინებ.

ბურგენის გასაწირად...
მაგრად შეეჭვირწყლავ დიდ ბურჯებს,
აეყრი არხებზე ხილებსო,
ღაეჭრთამაე, ეინც რომ ბურგენის
მოწამელას კისრად იღებსო»!
ღადის გულ-შაეი და შაეი
შეიქრი მის გულში იზრდება;
ამ ღროს მოადგა მსახური
ძარებს და კარი იღება:
ოთხს კაცთ შემოჰყავთ დარბაზში
მოხუცი ხელებ-შეკრული
ღა დგება მოურავის წინ
აღელვებული, ბედ-კრული.
ამბობს: გულ-გველო, ორ-პირო
ღა გამტეხელო ფიცისო,
რად არ გაქვს შიში და რიდი
ან სოფელ-ქვეყნის, ან ცისო!
რად გსუას, ჯოჯოხეთს ემოყვრო
ღა ეშმაკს მიეტოლოო?!
რად არა ფიქრობ, ოდესმე
რომ მოგეღება ბოლოო?
მე შენ სიბრალულს არა გთხოვ,
არ გთხოვ: არ მომკლა ისრითო:
ჩემი სიცოცხლე ხელთა გაქვს,
შესეი, გასძეხი სისხლითო!
მერ გაიგონებ ჩემს კენესას,
რა გინდ წამება მწვეადესო:

აქ მომხრედა მყავს სიმართლე
და იქ კი ლმერთი მყავდესო!
მხოლოდ გაზრდილის წვალეზამ
ტანჯულს მატკინა გულიო...
აქ მოურაემა შეჰყვირა:
«სუს შენ!.. ბაჰკმიდე სულიო!»
შეშფოთდა, გასწყრა, გააფთრდა,
ღაიღრიალა მწარედა,
მია ხმას ხმა მოსცა ღარბაზმა
და გაჰქრა შორეს გარედა.
სთქვა: ჩამწყვდიეთ სარდაფში
მე მუხთალი და ურჩიო:
მაგ გესლიანის ბასრს მახვილს
ბუშინ ძლიეს გადაეურჩიო.
ლუკმა არ მისცეთ, რომ ჩქარა
სიციცხლე შეუმოკლდესო
და საზარელის სიკვდილით
მე ძაღლ-ღორულად მოკედესო!»
სთქვა და ჩამოჯდა ტატხვდა;
ზის გულის მოსაბრუნებლად...
მიჰყავთ მოხუცი საბრალო
ბრძანების ასასრულებლად.

IX.

ზის მოურაეი ღარბაზში,
ისევე ეძლევა ავ-ფიქრებს,

მის გულს ახალი სურვილი
მსჭვალავს და შევად აზვირთებს.
შე-ღრუბლად აზის მის სახეს
რალაც ბოროტი აზრები,
აზრები—შავის განძრახვით
შავს გულში შევად ნაკრები.
ხან სთელემს, ხან კენესის, თოქოს გულს
სეედა რამ მოეჯარაო...
ამბობს: «უთხარით ქალბატონს,
წარმოსდგეს ჩემს წინ ჩქარაო!»!...
მყუდროობა... მზის შუქი
ადგია ფანჯრებს მკრთალადა,
სადლაც კუნჭულში დაბზუვის
ქრახანა სეედიანადა;
ხან-და-ხან სიო უეცრად
შანჯრიდამ შემოვარდება,
შარდებს შეარხვეს, გაჭკრება
და კელავ სიმშვიდე მყარდება.
სუნთქვაც არ ისმის არაფრის
არც ოთახებში, არც კარში.
ზის მოურავი... მის გულშიც
ბნელა, ეთ უფრსკრულს საფლავში.
შემოდის წყნარის ნაბიჯით
მეუღლე ბურგენ-დიდისა:
შემოცეულია ღიღებით
და შუქით სახე მშვიდისა.
ახოვანს მხარ-ბეჯს უმშვენებს

შლილი თმა აბრეშუმისა
და ოღნაე გაღებულთა
მარდად ტუჩები ჩუმისა.
ღვება და ამბობს: ვერ იქნა,
მერ გასძეხ სისხლით კიდეთ!
აბა სთქვი: ჩემგან რაღა გასურს,
შე ბოროტების ბუდეო»?!
მსმის ეს სიტყვა მოურავს,
ზედ ესხმის იგი გესლადა,
მაგრამ თავს იკერს, იღბობს გულს,
ჯაერით ანთებულს ცეცხლადა.
ბამოცდილია, ცბიერობს,
შორით თავს უელის საქმესა,
შეზადებს ტანჯულს შზისსადარს
იგი ხელ-ახალს შევ-დღესა.
ცდილობს, რომ შავი სიცრუე
შეამკოს სიტყვა-ტკბილითა
და ცოლ-ქმრის წმინდა კავშირი
ბასკრას მგესლარის კბილითა.
და მიზნის მისალწვევლად
ამბობს ქედ-მოჭრით მდგომარი:
«იცოდეს ღმერთმან, რომ არ ვარ
მე შენთვის ცუდის მდომარი!
და თუ მე დღემდე შევიქენ
ასე მძინეარი, გულ-ქვაფი,—
მს მით, რომ სხვისის ბრძანების
ბრმა იარაღი ვიყავი.

ქეთილს არ ჩადას ზურგენი,
დაჰმონებია მაცდურსა,
სოდვა სწევია იმის გულს,
ღღემლი სიკეთის სადგურსა.
ღმერთი შეისმენს ჩემს ქეთინს,
ამ გულით მწარედ ნადულსა
და მისცემს ჩემი ბატონი
მას ჩემს მაგიერს პასუხსა!
სოდვაში ჩამსვა ზურგენმა,
გზა ამირია, გამწირა:
მან ჩემის ხელით მრავალი
ღიღი და მომცრო ატირა!
მისის ბრძანებით შენთვისაც
ზაფხული მე მკაცრი, მტარვალნი
და მოგაყენე უმანკოს
ტანჯვა და ჭირი მრავალი.
მშარი გყავს, მაგრამ, მზისსადარ,
მაინც ქერივი ხარ შენ ღღესა:
ჩასიძებია ზურგენი
შორს თათრის უღეთო მეფესა.
მითვლის, რომ მოაკლევინე
საჩქაროდ ჩემი ცოლიო:
არ მსურს, რომ ამ ჩემს მეუღლეს
ჰყავდეს სწორი და ტოლიო!
ღიდ-ხანს ვაბრძოლე შეე-ფიქრთან
ზონება სიმწრით მოსილი,
მაგრამ გავსტეხე ბრძანება:

მერ მივეც ეშპაკს მე სული;
და გადაესწყვიტე, რაც მისგან
შევსვი შხამი და ნალღელი,
ღღეს მივაყენო მას მისი
სამავიერო სასჯელი.
მელარ იხილავს ბურგენი
აწ თავის მამათ-სადგურსა,
მელარც მუქარა, ვერც თხოვნა
მერ მომიბრუნებს ამ გულსა.
და თუ აქ შემომელაშქრა,
შევხედებო რჩეულ ჯარითა,
ჰეაესა და ყორანს დავათრობ
იმათის სისხლის ღვართა.
ის შენი ღირსი არ არის,
იგი მტრად ჩასაგდებია,
სჩანს, სიყვარული შენი მას
ჯერ გულში არა სდებია
მე კი მიყვარხარ, გაღმერთებ,
მერ ვითმენ ცეცხლთა გზნებასა
და მრავალ ტანჯვის დასასრულ
მისრულებ გულის ნებასა:
ღღევანდელ დღიდან ჯვარს ვიწერ
შენზედ და გეპატრონები
და თქვენს ერსა და მიწა-წყალს
მიფლობ და ვეპატრონები!»
ბული ეტკინა ქალბატონს:
იგონებს თავის ტკბილ-წასრულს,

ამაყის თვალთ უცქერის
იგი მოურავს თავ-გასულს.
ამბობს: «ნუ კანდიერდები,
ნუ გაგდის მეტად თავიო!
არ მწამს, იცოდე, მე შენი
სილის წამება შეიო!
ჩემი სიცოცხლე ხელთა გაქეს,
მოექეც როგორც გინდაო,
მაგრამ მე სულით წმინდა ვარ
და კვლავ დაერჩები წმინდაო»!..
შუკან ბრუნდება წარბ-შეკვრით,
შნდა დასტოვოს დარბაზი...
ცეცხლი ეღება მოურავს,
ბუღს უწევას შხამი და ბრაზი!
მსახურთ უყვირის: ქალბატონს
სტაცეთ თქვენ ახლავ ხელიო,
ჩასვით იმ საპყრობილეში,
სადაც უფროა ბნელიო!
ჰყვირის და თან ჰგმობს ზენაარსს,
მისთვის ამ ბედის დამდგენსა,
აე-გზას ადგება ხელ-ახალს
და ბარათსა სწერს ბურგენსა. •
და იმ ბარათში ჰკიცხავს ის
ტყბილ მზისსადარის ზნეობას,
სწერს, რომ ჰკლალატობს იგიო
სოლ-ქმრობის მოვალეობას.
ნაზ-ქალბატონის დახატვას

ძლილობს ის ისე შეეადა,
რომ იგი გამოიმეტოს
რაინდმა მოსაკეცელადა.
ხატავს ის აზრებს მოგონილს,
მით ამბავს თვალით ნახულსა
და იმ ბარათით ზურგენთან
გზავნის თვის ერთგულ მსახურსა.
მსახურს აბარებს სამზობლად
ის სიტყვებს სამაცდუროსა:
სურს ამ სიტყვებით იმ ბარათს
შხამ-გესლიც მოასხუროსა.

X.

მრთსა შორეულს საზღვარზედ
მთა არის შავი ტყიანი,
ზულ-ჩახვეული გრძნეულად,
მჩქეტრ-ნაკალულებ-წყლიანი;
იქ ხენი მალლად ასულნი
თითქმის ცას წვერებს უსობენ
და მათს ძირებში შტოები
მზის სხივებს აღარ უშეებენ.
მის გვერდით სალი კლდეები,
ზემოდამ გაღმოყრდობილნი,
რალაც უცნაურ ნაღელისგან
შიქრში შუბლ-ჩამომხობილნი, —
ჰგვანენ ვმირს, მოყერის საფლავზედ

ჩაფიქრებულად მდგომარეს,
სიცოცხლის უარ-მყოფელსა
და თავ-განწირვის მდომარეს.
და იმათ ძირში რიგ-რიგად,
ბნელი და ხშირად რტოვანი,
ბათენილია ნაძენარი
და მუხა ათას-წლოვანი;
მათ შორის ზოგსა დიდის ხნის
სამოსი შემოჰხვეით
და სამოსელის მაგიერად
ბარს სურო შემოხვევით,
მათს ქერქ-შემოხლილ შტოებსა
ბუნდ-გუნდად, პატარ-პატარა,
დაჰკიდებიან ხაესები,
მით მოხუცს თავზედ ჰალარა,
ზოგნი კი წამოქცეულნი
წევან და წყნარად ლპებიან
და ზოგნი აქვე მეზობელ
ხეს გვერდზედ მიჰყუდებიან.
აქვეა კორდი ტიტველი,
მიმოფენილი კარეებით,
აქა დგას ბურგენ რაინდი
თაის მამაცის ჯარებით.
საღამო არის... ბათაედა
ამ წამში ჩხუბი საზარი,
მობრუნდენ ბრძოლის ევლიდამ
ბურგენ რაინდი და ჯარი.

ჰყვირის საყვირი, თავს უყროს
მეომრებს შიმოფანტულებს
და გამარჯვების ნიშნებით
ახარებს იგი მათს გულებს.
ნადიმს აპირობს ბურგენი:
ღღეს გამარჯვება მისია!
თითო იმისი რაინდი
ლზინის და ჯილდოს ღირსია:
არეინ არ გადარჩენილა
ღღეს მათგან ისარ-ნაკრავი
და მიტომ უკრავს სიამით
იქ სამომარი საკრავი.
ნადიმს აპირობს რაინდი:
შემკირდა მტრების ჯარია!
მათს სისხლის ღეარში მან თავის
სისხლიც გულ-უბედ ვარია.
მან, მადლიანმა, იცის, რომ
მს ბრძოლა სიმართლის არი
და მიტომ ასე საშინლად
ჰკვეთავს იმისი ისარი.
სუფრას თავს უზის რაინდი,
თან ახლავს თვისი ჯარები,
იქვე აქეთ ნიეთნი ურიცხენი,
იმ ჩხუბში ნაშოფარები;
შხეფს ისერის მარგალიტებად.
იმათ წინ ღვინო ძვირფასი
და ირგელივ შეუწყვეტულად.

მიდის და მოდის იქ თასი.
მაგრამ შეტიქდა რაინდი,
შეჰკრა მრისხანედ წარბები,
ბანიერ შუბლზე დააჩნდნენ
ჰდეებად კმუნვის დალები;
მისდუმდა იქაურობა,
შესწყდა ხმა ტკბილის ლხინისა,
ალარ მოქმედებს იმათზედ
ძალა ძლიერის ლეინისა.
ნეტავ რას ფიქრობს რაინდი,
რას ნაღვლობს კეთილ-დღიანი?
ხომ არ ჰგონია, რომ მისთვის
მტერს მიუცია ზიანი?
ან ხომ არა ჰგლოვს შეომრებს,
მინც აქ უტირეს მტერს ღუდა
და შემდეგ ჩაწენენ სამარეს
აქვე მთის მდაბალ სერზედა?!...
არა, ბურგენი მძლავრია:
მტერი ვერ მისცემს ზიანსა,
არც რაინდთ დაკარგვისათვის
არ ჰგმობს ომს სამართლიანსა;
ის ჩაგრულთ შველით ასრულებს
შულის ნაბრძანებს დიდ-მცნებას:
წმინდაა სისხლი, თუ იგი
მმსხვერპლა თავისუფლებას.
ღღეს მისი ფიქრი სხვა არის,
სხვა აქვს მას საგონებელი,

რალაც აეს უგრძნობს მას გული,
ბული წინასწარ მგრძნობელი:
თვალ წინ უდგება მეუღლე,
მორჩილი. ტკბილი, სულ-ბრძენი
და იმის მოგონებაზედ
შავს ფიქრს ეძლევა ბურგენი.
ამ დროს შიმოდის ჭაბუკი,
ჭხრის მოწიწებით თავს ძირსა
და ჭუხლ-მოღრეკით მდგომარი
სალამით აძლევს წიგნს გმირსა:
«ბამარჯვებულად გამყოფოს
უფალმა მრავალ წელსაო,
თავს გიკრავს მოურავი შენ,
ჩვენს მაღალ მბრძანებელსაო;
მან გამომგზავნა, გამხადა,
მე შენი ხილვის ღირსიო
და თქვენ წინ ედგევარ მორჩილი,
აი წერილიც მისიო»!
შესცქერის ჭაბუკს ბურგენი,
მლის მეუღლის ამბავსა,
მაგრამ ჭაბუკი ჩუმად სდგას,
არ ამბობს არც კარგს, არც ავსა.
თავს ველარ იჭერს რაინდი,
უცემს მას გული ცხარედა:
«როგორ მყავსაო მეუღლე»?
შესძახის მოსრულს მწარედა.
მაგრამ მსახურმა შავ-გულში

შავი განზრახვა დაჰკარა,
«მანდ სწერიაო» კრძალვით სთქვა
და წყნარად თავი ჩაჰპარა.
ასდულდა ბურგენ რაინდი,
მშფოთარს გულს ვეღარ იბრუნებს,
ძითხულობს წიგნში მწარს ამბებს,
ჰკენესის და გოლში დუღუნებს.
ძითხვას ათაეებს, მკაცრდება,
მუშტსა სციმს საესე სუურასა
და აწყვეტინებს უეცრად
ირგელივ მემორებს სუნთქვასა.
მალლა ცვივიან თასები,
თაემდე აესებულები
და ჯარის კაცნი მდუმარედ
დგანან სულ-განაბულები.
«სიკედლიო»—გჯრგვინავს რაინდი—
«სიკედლი იმ ჩემს შემრცხვენსო!
ალარეინა სთქვას დღეიდამ,
რომ ცოლი ჰყავდა ბურგენსო!»
ბრგვინავს და ბოლოს სდუმდება,
ზის, აღარ იღებს იგი ხმას:
ჩაჰკვირვებია გონებას
და ეკითხება გულის-თქმას.
ამბობს: იცოდეს ვამჩენმა,
როგორღაც ეჭვობს გონიო.
მითხარ, კაბუკო, რას ჩადის
იქ შენი ქალ-ბატონიო»?!

აქ მუხლ-მოღრეკით იმის წინ
ჩუმაღ მდგომარე მსახურმა
ასძრა ხმა, აუფრთოვანა
მას გული შხამმა და შურმა.
ბეელური ენა მან ბრაზით
მორწყო და გესლით დაშხამა,
მან ბრალი დასდო ქალბატონს
და უღეთოდ ცილი დასწამა.
შესწამა მოხერხებულად
ლალატი საზიზღარია
და მის სიყრმიდამ გამზრდელი
მოხუციც მასში გარია.
უფრო გამწევედა რაინდი:
«მეყოფა თაე-ლაჟ-დასხმაო!
როგორც დავსაჯაე შემრცხვენელს,
მსეც შეიტყოს ხალხმაო!
დადნა, გაყვითლდა, ვით მკრთალი
შოთოლი შემოდგომისა,
დასჯდა, დასწერა ბარათი,
ბარათი მკაცრი. წყრომ-სა.
მან იგი გულ-ქეაეს, მოსისხლეს
მოურავს გამოუგზავნა
და იმ წერილში მეუღლის
საჩქაროდ მოკვლა უბრძანა.
შესძახა ჯარებს, დრო არის
შეხედეთ მტრის რაზმთა კრებასო:
აქ მიჩვევია სიკვდილი

აწ მე შინ დაბრუნებასო!...
ჰქუხს მთა და ბარი ბუკის ხმით,
მტერს ხედება გმირი შოსულსა;
შინ იცის, დასძლევეს მას იგი,
თუ უკვე დაღვეს აქ სულსა?!

XI.

ხმები გავრცელდა სოფლებში—
ღლე გაგვითენდა შავიო:
ძალბატონს ცილი შესწამეს,
უნდა მოჰკვეთონ თავიო!
მის მაგიერობას ვინ გვიზამს,
მინლა მოგვიწყობს ხელსაო,
შინ ანუგეშებს ქერიე-ობლებს
და ვინ შეგვაშრობს კრემლსაო?!
აღელვდა ხალხი, აბორცდა,
შეინძრა სოფელ-დაბები,
ზედ მოეფინა ყველას გულს
სუდრად ეს შავი ამბები.
მათს ცხარე დავა-ყიფინზე
აქუხდა შორეს მთა-ბარი:
მოდინ სამუშაოდამ,
თან მოაქეთ თოხი და ბარი.
შუბად მოადგენ სასახლეს
იმათი რაზმებ-გუნდები,
ზოგი თოხის ტარს ეყრდობა,

ზოგთ მოუხდიათ ქულები,
ზოგნი კი რისხვით ყვირიან:
ბეენახევოს მოურავიო!
ბეითხრას, რას ერჩინ ქალბატონს,
მას რა უქნია ავიო?!
მსმის დარბაზში მოურავს
მს ხმა მგრგვინავის ხალხისა,
ბრძნობს, რომ ესენი არიან
ბრჭენი ბურგენის ტახტისა,
და გულზედ ცეცხლი ედება...
ერთს არ გაუშვებს სულდგმულსა,
მაგრამ ძალ-ლონე არ შესწევს
და ზედ აკვდება თვისს გულსა.
უცბად გაისმა დარბაზში
ბრგვინვით ხმა მოურავისა,
ღიდ დერეფანზედ გამოდის,
ცეცხლს აფრქვევს სახე ავისა.
ჩუმად უბრძანებს მსახურთ, რომ
დახშონ გალავნის კარები
და მემბორე ხალხის რაზმს
ბარს შემოარტყან ჯარები.
ხალხს გადმოჰყვიროს «დასდუმდით,
დამყვეით წყნარა ნებასო:
მე გადუჟკითხავ ქალბატონს
თქვენს წინ ქმრის განჩინებასო»!

XII.

მწარე დღე აღგას მზისსადარს,

ორს ჯალათს მიჰყავთ ნარნარი,
მოჰყავთ და მოდის გულ-ნაზი,
შერ მილეული, დამდნარი.
თაე-მოხრილია, ორსულობს,
ენაზებს გრძნობა ღედისა
და მოდის წყნარად მორჩილი
თაეის უწყალო ბედისა.
ღონე მიჰხდია ქალბატონს.
სევედა ჰკლავს ბედით მწარესა,
დამსგავსებია კეთილი.
მიხრწნილ-მილეულ მთვარესა.
საპატიმროში ტყვედ ყოფნამ
მოჰღალა გული მართლისა
და გრძნობის ყვაელობის დროს
მოსდო მას სუსხი ზამთრისა.
მაგრამ ღმერთს არ ჰგმობს გულ-ნაზი,
არ სწყველის ბედის წერასა,
სწევს ტანჯვის უღელს მორჩილად
და გულში ლოცავს ყველასა:
ის მტანჯველ საპატიმროში
თაეის ბედს შეჰრიგებია
და გული წყნარი, მართალი
მას უფრო მოჰნაზებია.
ხალხმა შეჰხედდა ქალბატონს:
შეიქნა ირგელივ ჩოჩქოლი;
ღვას იგი მათს წინ თაე-მოხრით
და თრთის ვით ვერხვის ფოთოლი;

ნახა მან ერი მის ბედის
საგლოეიზაროდ მოსული,
სიამემ ააფრთოვანა
და მით უტოკავს მას გული.
ბრაზი ერევა მოურავს
იმის სიმშვიდის კქერაზე:
მას შიშს ვერ ატყობს სახეზე
და ვერც ნაზ-გულის ძვერაზე.
არც სინანული, არც მტრობა
მისს სახეს არსად ატყვია:
სდგას ვით სურათი, ვით აზრი,
სურათად დანახატია.
ბრაზი გულს უხეთქს მოურავს,
მერ მისწვდა თავის ნებასა,
ხალხის წინ სდგება, კითხულობს
ზურგენის განჩინებასა,
და როცა ამბობს: «მოჰკალ ვე,
მოჰკალ, ნუ მთელისო ვე ქმრადა»,
ხალხის გულიდამ მოისმის
ტენესა-გოდება ერთ-ხმადა.
ღრუბელს ევრა ჰკენს ქალბატონს
მერც ეს ამბავი საზარი:
ჰოველ გვარ განსაცდელის წინ
ის შესახვედრად მზად არი.
ისევ მოუტყავს მის მხარე
სიწყნარის ციურს ნათელსა
და შხამით გული ევსება

მოურავს, ამის მნახველსა.
ხალხი ვერ შევლის მზისსადარს,
მათ გარს არტყია ჯარები:
შეაბჯრულ ხალხთან რას იზამს
იმათი ნიჩაბ-ბარები!

ზარეკეს, მიჰთანტ-მოთანტეს
შორით შორს მთა და ბარადა
და ეინც ხელთ იგდეს, ციხეში
ჩასვს ის პატიმარადა.

ღღენი ეთვლება ქალბატონს:
ორს ჯალათს მიჰყავს მორჩილი,
მიდის ის წყნარის ნაბიჯით
და მიჩხარუნებს ბორკილი,
დაბურულ ტყეში იმისთვის
ბათხრილი არის საფლავი
და იმ სამარის ნაპირზედ
უნდა მოჰკვეთონ მას თავი.
სამარის პირს დგას გულ-ნაზი,
იჩოქებს, წყნარად იხრება,
კოდებს ინანებს, ლოცვილობს,
იცის, რომ ჩქარა მოჰკრება.
ხელ აპყრობილი სდგას უხმოდ,
სდგას და ცას სწედება გონებით,
მის პირზედ ფიქრი ციური
მიმოდის სიამოვნებით.

შიში ვერ სჩაგრავს ქალბატონს:
ჰფარავს მას სულის სიმშვიდე,

ატკობს მას რაღაც შიბლაღი
აზრი და გულის სიწმინდე,
იმისი სული ხორცს სტოვებს
სოფლად და ცისკენ მისკურავს
და მისი სახეც გარშემო
სიურს შუქ-ნათელს იბურავს.
შუქერს ჯალათი ჭალბატონს,
შუქერს და შიში ერევა:
მისს გულ-მკაცრობას შიგ რაღაც
სხვა გვარი გრძნობაც ერევა.
ძველ წინ უდგება მას, რაც რომ
მართალთა სისხლი უღვრია
და სინანულის ცრემლებით
ძირს თავი ჩამოუხრია.
ლოცვას ათავენს გულ ნაზი
და ამბობს: «დროა, ჯალათო,
საქმეს შეუდგე და მოსპო
ჩემი სიცოცხლე ძალათო!»
დამხსენ სოფლიურ ცხოვრებას
და მწარე ცრემლის თხევასო:
სჯობს, რომ ზეცაში ვიცხოვრო
ბე ტანჯვით ხორცის თრევასო.
მრთს ალაგს დგანან ჯალათნი,
დგანან და ცოდვით დნებიან:
«არა, შენ მოჰკალ, არა, შენ!»
მრთმანეთს ედავებიან.
მაგრამ ვერც ერთი ვერ ბედავს

მკვეთრის მახვილის დაკვრასა
და ამ ლეთის სათნო არსების
შმანკო სისხლის დაღვრასა.
და თათბირობენ ჯალათნი
დაეტოვოთ ეს ჩვენ ტყეშიო,
მელარ მონახავს აქედამ
ჩვენსკენ გზას თავის დღეშიო;
ჩვენს მაკვირად ნადირნი
მას საფლავს გაუთხრიანო
და ჩვენ ამ გულის მომკვლელის
სოდვისგან დაგვიხსნიანო!
სთქვეს და დაბრუნდნენ ჯალათნი;
მოურავს ეცხადებიან
და ქალბატონის სიკვდილზედ
ბევრს რასმე ეუბნებიან.
ამბობენ: ისეთს შორს ალავს
არის ის დამარხულიო,
რომ იმის საფლავს ვერ ნახავს
მერას დროს ხორც-შესხმულიო.

XIII.

დაბურულია ხევამლის მთა,
არ უდევს არსად საზღვარი,
არსად აქვს კიდე-ნაპირი,
არც შესავეალი გზა-კარი.
მიჯრით მიწყობილ კორღებზე

მეფურად წამოჰჯდარია,
და შესტყერიან მას შურით
ქვემოლამ მთა და ბარია.
შიგა ბნელობენ მღვიმენი
და შავი ნაპრაღ-თარონი,
ჩარბიან, ჩამოჰკივიან
იქ მდინარენი, წყარონი;
ზეცას სწედებიან ხეიბი,
იქ მდგომნი მღუმარებითა
და კლდეთა მალალ მწვერვალებს
ჰჟარვენ შტოების კრებითა;
იქ უფსკრულ ნაპირ-კიდეებს
ბუჩქნი ზედ გადაჰკიდვიან,
ბასტიტელებით ძირები
და ქვემოღ ცოცვით მიდიან.
ალაგ ქარ-ნიაფ-ღვართაგან
ბაშლილან სალი კლდეები
და ნამტერევეებით ავსილან
ხენი და მდინარეები.
ალაგ კი დიდი გორები
ღამსჰდარან წამოჰკეულან,
ჩაულეწიათ ხეები
და მათთან მტვერად ქეულან...

 ბქ დადის მარტოდ ბედ კრული
მეუღლე ბურგენ-მძლავრისა,
ბარშემო შემოზღულღვია
მისს გულს ზღვა სეედა-ჯავრისა.

ღადის ის განმარტობით,
ღადის უკაცურს ველებში,
ხან აღმართს ამოუდგება,
ხან ჩადის უფსკრულ ხერელებში;
ხან მაღალ სერზედ მიმოღის,
ღაეძებს სადგურ-საფარსა,
ზეცასა მადლობს დარისთვის,
სთხოვს შებრალეზას აეღარსა.
ღადის და ნადირთ გუნდები
ღასდევენ, მიმოჰყევიან,
შესცქერს ფოცხვერი, დათეები
და მგლები წინა ხედებიან;
მის გვერდით აენი მგელ-კაცნი
ღმუეიან, ხეტილოზენ
და ყევე ყორნები, ორბები
ზემოღამ დატრიალოზენ.
ღადის ბურგენის მეუღლე
ქენესით და ვაი-უშითა,
ხან ეფერება ნადირებს,
ხან თეაღს არიდებს შიშითა.
ახლოს როჰ მიუდგებიან,
ხუჰავს საბრალო თეაღებსა,
ჰოვეღ წამს ეღის სიკოცხღის
ღაფის შეწყეცეტის წამებსა;
ლოცილოზს: «ნადირთ მჰყრობეღო,
შენ ანგეღოზო ტყისაო,
ზებრალეზოღე უღაბურს

მთაში მე შავის დღისაო;
მარტო არა ვარ, დედა ვარ,
მონი ვართ დედა-შვილიო
და ორ-სულს ძირით ნუ მომთხრი,
ნადირთ შეუკარ კბილიო!»!
მუხლ-მოდრეკილი ლოცვილობს,
ლოცვილობს წმინდის გულითა
და ნადირების გუნდ-გრონი
შესცქერენ სიბრალულითა.
ის მათ ეჩვევა თან-და-თან,
მათთან სდგას აედარ-წვიმაში,
მრთს გამოქვაბულს ჰპოულობს
და ბინადრდება იმაში.

XVI.

თენდება. წყნარად იღვიძებს
მელნარი ზურმუხტოვანი,
შრილობს ნაძვი, წიფელი
და მუხა ათას-წლოვანი.
აღმოსავლეთი წითლდება,
ღრუბლები ცაზედ კრთებიან,
დადიან არეც-დარეცით
და უგზო-უკელოდ ქრებიან.
აგერ, ამოდის დიდებით
დიდი მნათობი დილისა
და გამოქვაბულს ადგება

ოქროს ფრად შუქი იმისა.
მალლა სდვას გამოქეაბული,
თითქოს წვერს აბჯენს ის ცასა
და გადმოსტქერის ამაყად
მეეშ ცოდვილ დედა-მიწასა.
სელქი სხიეების ლაშქარი
ქეაბში გუნდ-გუნდად შერბიან
და ზედ-დაკდომით ერთს ალავს
ქეკრიან, ევგუფებთან...
დასტქერენ სხიენი პაწიას,
ხავსის ლოგინზედ მიწვენილს,
მით გაზაფხულის ვარდის კვირტს,
ქელ-მოღერებულს, მოხდენილს.
პირველად ჰხედავს ის სოფელს,
ჰხედავს კლდის თაღებს, კედლებსა
და გაცეიფრებით პაწია
სხიეს უპოტინებს ხელებსა,
თითქოს რალაცას ბუტბუტობს,
ხან მისდუმდება, ხან სწყრება
და ხან კვლავ მოულოდნელად
ახითხითდება, ასტყდება...

ბურგენ-რაინდის მეუღლე
სდვას იქვე ქეაბის კარებში,
შიქრი და ტანჯვა ამოდულს
იმისს გონიერს თვალებში.
მუხლ-მოდრეკილი გასტქერის
იგი ცის კიდეს შორეულს,

ღილის სურათი აოცებს
მის თვალებს ცრემლებ-მორეულს:
თითქმის ყბებს შლიან მის ქვემოდ
შესკრულნი, ბნელნი ნაპრაღნი,
შიგ თრთის ისევა ნისლის ზღვა,
მით ზღვის ტალღანი გამწყრალნი.
მხევეა ორთქლი კლდის თავებს,
შიგ წვეან ჯიჴნი, ჯერნები,
ცელქობენ ცქეტი ფრთოსნები,
ტყვრიდამ გამომღერლები.
ჩარბიან ველში წყარონი,
მიხტიან, მიჴხუხუხობენ,
და იმათ ჩუხჩუხს კლდე და ღრე
იმეორებენ, იხმობენ;
ნამავენ ნამნი ნაზს ყვაეილს,
ტკბილ სურნელების მომფენელს
და ყველა ერთხმად უმღერენ
და აღიდებენ გამჩენელს.
შცქერს ბურგენის მეულლე
ბუნების აღმაფრენასა
და თითქოს ხედება იმისს აზრს
და საიდუმლო ენასა;
მუხლ-მოდრეკილი ხელს მალლა
პაყრობს და შესცქერს ზეცასა
და გულ-მზურვალედ ღაღადებს
ბალობით შემდეგს ლოცვასა:

«მალალ თალად დაჰყრდობია

ხმელეთს ზეცა დიდებული,
მზე მიცურაეს მაზედ დინჯად,
თრთის და უძგერს ლაქვარდს გული;
აგერ, ერთი ცელქი სხივი
სის თაღს გულში ისრად ეცა,
ზაიფანტენ შორს ღრუბლები,
მარდის ფერად იქცა ზეცა.

საო, ცაო, გულსა მპარაეს
შენი ლაქვარდ-ციურობა,
რა გაბრწყინდი ტკბილად შეჰქნეს
შრინველებმა ხმაურობა,
ბალობენ და შეჰხარიან
ამომავალ მზის ნათელსა;
შეისმინე ჩემი ლოცვაც
და ნუ მიგვეცემ განსაცდელსა.

მელის ეარდს და ლამაზს იას
თაეი ნაზად მოუხრიათ
და შლილ გულზედ მარგალიტად
ღამის ნამი მოუყრიათ;
თავისს მფარველს მომღიმარს მზეს
შელაღადებს ტყე და ველი;
საო, ცაო, ჩენც გვისმინე,
იყავ ჩენი მწე და მცველი.

ბრილი სიო დანაჯარღობს,

ხამსა სუამს და ნამში სცურავს,
ცეარსა აფრქვევს ფოთლებილამ
და ნორჩს მდგლოს ზედ აწურავს,
ბუჩქთან ბუჩქებს ასაუბრებს
და აღიღებს შემოქმედსა;
ცაო, ცაო, ჩვენც გვისმინე,
ნუ მოგვაკლებ შენს იმედსა.

წყარო მორბის, მოჩხრიალებს,
თავს ახტება ზვირთი ზვირთებს,
მისს ნაპირზედ იაღონი
ზალობს და ცეცხლს გულში ინთებს,
იმღერის და ნსმენელები
ტკბილის ჰანგით ცაში აპყავს;
ცაო, ცაო, ჩვენც გვისმინე,
ჩვენ სხვა შემწე არეინა გეყავს.

რუს კიდებს ყვაილთ რგონი
ზარს არშიად მოვლებიან,
წყალს ჩასცქერენ, შიგ ხედავენ
თეისს სახეს და ირთებიან,
პირს იბანენ გრილ ზვირთებში,
აღიღებენ აღმა ზენას;
ცაო, ცაო, ჩვენც გვისმინე,
შეგვაწიე ჰირთა თმენას.

შავი შაშვი ხის წვერსა ზის

და ექლევა აღტაცებას,
სტენს და აქებს ცა და ქვეყნის
სიკეკლუტე ძლიერებას,
იმისს ჟღურტულს ივეორებს
მთა და ბარი, კლდე და ღრენი ..
საო, ცაო. შეიწირე
ჩემი ლოცვა აღმა-მაკრენი.

მს წამია ლოცვის წამი:
ბული მადლით იმსქეალება,
ჟოველ მხრიდამ წმინდა ლოცვა
სისკენ მიჰკურენს და შორს ჰქრება,
ბული სისკენ იზიდება,
ბონი ხდება მკურენელ ეტლად;
საო, ცაო, შეიწირე
ჩემი ლოცვა წმინდა მსხვერპლად.

საო, ცაო, შეიწირე
სრემლი ჩემგან დანაღვარი,
შემარჩინე პირ-მშო ვაჟი,
შენგანვე მყავს ნაბოძარი,
შენს კალთას ქვეშ შეიფარე
ამ შავს კლდეში დანაბადი
და დაგდებულს უპატრონოდ
შემიმტირე დედას დარდი.

საო, ცაო, საშიში და

საზარია ეს ტყე-ველი:
ბარეშემო ვვასევიან
აფთრები და ტურა, მგელი;
როგორ ეიხსნათ მათგან თავი,
ან თავი რით გაეიკვებოთ?
ღაგეარზინე, ცაო, შენდა
სადიდებლად, საგანგებოდ».

ლოცვას ათაეებს გულ-ნაზი,
მორჩილი შავის ბედისა,
შეილს ღელში იყვანს, გულს იკრავს,
ანაზებს გრძნობა დედისა,
შესცქერს, შეჭლიმის, უფერებს,
მთელ სოფელ-ქვეყნად აუასებს,
ჩასჩერებია თვალებში
და გურგენ-რაინდს ამსგავსებს.
ამბობს: «საბრალოს» დავარქმევ
ამ ჩემს საბრალო შეილსაო,
საბრალოდ დაბადებულნი
ბეეს ნახავს გასაკირსაო.
ამბობს და უელის პაწიას,
შუყავის გული ლხენითა,
ართობს და ვალერსება
მას მომხიბლავის ენითა.
იზრდება ჩვილი საბრალო,
იზრდება დედის ნუგეში,
მშობელს შეხარის, კულიპინობს,

როგორც რომ ჩიტი ბუღეში.
საგებ-სახურად ხავსი აქეთ,
ღამეს ათევენ მაზედა,
ძეაბილამ გადმოსცქერიან
ტყეებს და ველებს თავზედა.
საბრალოს დედა ყოველ დღე
შვილით გამოდის ბნელს ველში
და იარალის მაგიერად
ჯოხი უჭირავს მას ხელში.
მცენარის ძირებს დაეძებს,
სთხრის და საზრდოობს იჩითა,
ხან შიმშილს ებრძვის გმირულად,
ხან იკვებება ხილითა.
ცხოვრობენ განმარტოებით,
ნადირებს შუა დადიან,
მაგრამ არც დედის, არც შვილის
შეკმა მათ არა სწადიან.
თითქოს იციან, რომ საწყლებს
ბოლო ეღებათ მტრობითა
და მიტომ იმათ მხეცებიც
შესცქერენ თანაგრძნობითა.
წყარო იქავე, ქვაბს ახლოს,
მოდის, ბუტბუტობს ნელ-ნელად
და მზისსადარი გულ-ნაზი
ამ წყაროს ხმარობს სასმელად.
დადის და ღონეს უცხოელებს
იმედი შემოქმედისა,

სული აქვს წმინდა, ნათელი,
ქმყოფილია ბელისა.

XV.

შემოდგომისა გრიგალმა
დაჰკიელა, დაიღრიალა,
ტყე-ველი აამკენესარა
და მთები შეაგრიალა,
საცხვის ტოტიდამ მოსწყეცა
ბაყეითლებული ფოთოლი
და წარიტაცა ჰაერში
აწ უშემწეო, ობოლი.
დასევდიანდა მთა-ბარი,
ხეებს შეაცვდათ ფოთლები
და თაე-მოყრილნი იმათ ქვეშ
ჰკენესიან, როგორც ობლები;
მხოლოდ ისევ სდგას სამოსლით
მთის ფერღზედ მწვანე ნაძენარი
და ქარის ყოველს შეხლაზე
ბააქვს მას კენესა საზარი.
მთებიდამ მისუსტებულად
მდინარე ჩამოდუდუნებს
და მისს კიდებს გრიგალი
შეჰყევს და შემოზუზუნებს,
ხან წინა ხედება ტალღებსა
და გუნდ-გორებად აყენებს,

ხან უკანიდამ დაჰქროლავს,
მიაგუგუნებს, აჰენებს.
ქენესის უსაზღერო მინდორი,
ქენესის, საბრალოდ შრიალობს
და ფოთოლთ გუნდი იმაზედ
დადის და დახეტიალობს;
შერი უცვლიათ ველებში
ჩაფენილ ყვავილთ გროვასა:
ძვითინებს მწარედ ბუნება,
მძლევა კენესა-გლოვასა.
ზადაკარგულან ნადირნი
ტყე-ღრეში შეუვალეებში,
მხოლოდ-ლა მგელი ღამ-ღამით
დახეტიალობს ჭალებში,
და როცა მწარედ ასტყდება
მისი ღმუეილი საზარი. —
მას ტყე და ველი ყურს უჯდება
და ხმას გამოსცემს მთა-ბარი.
ალარსადა სჩანს მინდორში
არც შინაური ცხოველი,
თავის სადგურს და სამყოფელს
შეჰფარებია ყოველი;
სთოვს და ნამქერი ჰაერში,
მით ზღვის ტალღები, ირევა,
ილევა ღამე მშფოთარე
და დღე თან და თან ილევა...
ზის ბურგენ-დიდის მეუღლე

თაეისს ციეს გამოქვაბულში,
შლობლად ეჯარებიან
მწარე ფიქრები მას გულში.
ღანოტიოვდა სადგური,
ზამოიყენთა ნამითა:
მთელ ღღეს წვეთები ცვიიან
და ყინეებს ჰკიდებს ღამითა.
ზედ მოჰფენია ყინული
თალს და ციეს კედლებს ნესტიანს,
ზარედ კი ქარი ხეებს ჰგლეჯს,
ძეაბში ჰყრის შტოებს ეკლიანს.
ღაიგუგუნებს გრივალი,
ძეაბის კარს ხედება მკვეთრად,
შიგ შეაქეს წყეულს თოელ-ბუქი
და ჰერსა ჰფარავს თეთრად.
ცახცახობს ღედა სიკივით,
მრთოლავს და ებრძვის სიკედილსა,
მაგრამ თაეისს თავს რას დასდევს,
თუ არ შესცოვდა მისს შვილსა!
ზულში ჩაუკრავს პატარა,
ათბობს მასს თაეისს უბეში,
მაგრამ ძალ-ღონე ელევა
და ეკარგება ნუვეში.
შურო გაჰკივის გრივალი,
შდიდებს საწყალს ნადველსა,
შწეწს თმას აბრეშუმისას,
შბნელებს სახეს ნათელსა.

ათბობს პატარას მშობელი,
ათბობს, უორთქლავს ხელ-ფეხსა,
შსაყვედურებს ბუნებას,
ზულის უწყალოდ გამტებსა:
მჰ, უბრალო გრიგალო,
რათ გინდა ჩემი ცოდვაო,
რად გინდა შეილი წაშართვა
და ჭირზედ ჭირი მომღვაო?!
ამბობს და ფოთლებს თავს უყრის,
აფენს ხავსსა და ნეშოსა,
პირ-ჯვარსა სახავს და სტოეებს
იმაში თავისს პირ-მშოსა.
ძეაბილამ თრთოლევით გამოდის,
შორდება კლდისა პირებსა,
მიდის და თოელს სთხრის, დაეძებს
მას ქვეშ მცენარის ძირებსა.
ხელებს უსერავს ყინული,
თოელი წითლდება სისხლითა,
ბრიგალი უფრო მძლავრდება
და თავს დაჰკივის რისხვითა.
რა დაბრუნდება, ქეაბის კარს
აფარებს ნაძვის შტოებსა,
შეაღს გულში იკრავს, ამხნეებს
მას ბედით დანატოეებსა.
ბადიან ღღენი, მაგრამ ღლე
მთელ საუკუნედ გრძელდება
და ბედ-კრულ დედა-შვილისთვის

სხოვრება უფრო ძნელდება.
ტანჯვისგან, შიმშილისაგან
ნაზს დედას ძუძუ უშრება
და საბრალობელს საბრალოს
თან და თან ღონე უქრება.
შერი ელევ საბრალოს,
მით ყვაილს ყინვით დაჰზრალსა
და ნაღელიანად შესცქერის
დედას ტანჯვისგან დამდნარსა.
ლოცვილობს დედა მწუხარე,
ლოცვილობს, მოსთქვამს მწველადა,
მს მისი მოთქმა ქარ-ნიაეს
შორს მიაქვს მინდორ ველადა:

«მარი ჰქრის. ქარი ზუზუნებს
და ნამქერს მაყრის პირზეო,
ძილს არ ანებებს პატარას
და ქირს მიმატებს კირზეო,
შორს არის ბურგენ რაინდი,
მისგან არ ველით შეელასო;
მოგვხედე. დედა ლეთისაო,
ბაჭირებულებს ყველასო!

მოელიან «აღის» გორაზე
დადიან აღ-ქაჯებიო,
ხელში უჭირავსთ ცოცხები
და პირში კაცის ძელებიო,

მოელს რევენ ნამქერ-ქარ-ბუქით
მგზავრს უდიდებენ ჭირსაო;
მოგვხედე, დედა ლეთისაო,
დაგეხსენი გასაჭირსაო!

სიკედლი გარედ დალოდაეს,
დაეძებს საბინადროსო,
მინ იცის, იგი ვის კარებს
მიუკაკუნებს ამ დროსო!
ჩვენ მას ვერ შევებრძოლებით,
არ შეგვწევს მისთვის ღონეო;
მოგვხედე, დედა ლეთისაო.
და ღმობით მოგვიგონეო.

ჩასდექ, გრიგალო; ნუ ღმუვი,
მტერს ნუ ახარებ ჩვენზეო,
ნუ გამიყინავ პატარას,
ნამქერს ნუ აყრი მკერდზეო,
მულამ-ყამს შენტეის ეილოცაეთ,
თუ მოგვიბრუნდა ალოო;
ლეთის ვულისათეის ჩასდექი,
ჩასდექ, ნუ ღმუვი, ქაროო!

ამოდი, მზეო, ამოდი,
ჭეყანა ააკაშკაშე,
სხინი ასტყორცნე ჰაერში,
ლაყვარლში აათამაშე,

ზამთრის ხანგრძლივის ძილისგან
ბამოაღვიძე ველიო;
ამოდი, მზეო, ამოდი,
მეც შენს ამოსვლას ველიო.

იძინე, შეილო საბრალოე,
შეირგე ნანა დედისო,
იძინე ველის ყვაეილო,
ქვაეილო ჩემის ბედისო!
ღმერთი დიღია, პაწიაე,
ღა დიდად განაგებსაო:
თაეისს გაჩენილს უმწეოდ
იგი არ დააგდებსაო!•

XVI.

სამ შეიწყნარა მხურვალე
ლოცვა და დედის ქეითინი:
მზე მოქაბუკდა, დაიდგა
მან თავზე სხივის გვირგვინი;
მალლა გაღმოდგა მეფურად,
მთებს თავი მოახრეენა.
ღა კლდეში, მინდორ-ველებში
თოელს ცრემლი ჩააღვრეენა.
ბამოზაფხულდა, ჩამოთბა,
ბამოიღიმნენ ველები,
ასტყდენ ჩიტები და ჩასდევს

ბუდისტის საძირკვლები.
წამოჰყო თავი მდღლომა,
მომწუნდა, ამოჩოჩოლდა,
მაზი თოელისგან დახრილი,
ასდგა და წელში გასწორდა.
შემსხვილდენ, გამოიბერენ
ხეებზედ ნაზი კვირტები
და ტოტებს გადმოეკიდნენ,
როგორც რომ მარგალიტები.
მომრგეაღდა, გამოფუნთუშდა
პარდებზედ ვარდის კოკორი
და თავ-მოხრილნი ჰკიდიან
თვითეულ კინწზედ ორ-ორი.
სიომ დაჰბერა, დაჰკოცნა
შოთოლნი ნაზად მრხეველნი,—
ჩაპოუარა ფერხული,
პაშრიალა ტყე-ველნი.
ღამ-ღამით ხმელეთს აბრწყინებს
ქაშკაშა შუქი მთვარისა
და ფოთლებს ეფინებინ
მარგალიტები ცვარისა;
ღლით კი ზოლ-ზოლად დადიან
მთის და გორების ჩრდილები,
შფრო მჩქეფრობენ წყარონი
და ისმის ძილისპირები,
მინდორი წყნარად ბიბინებს
და ესალმება ძილს ველი,

მღერის ტოროლა: ის ხედება
ღილის განთიადს პირველი.
ნავარდობს მკვირცხლი მერცხალი,
სის ლაქვარდს აპობს მკერდითა,
ხან აღმა მიჰქრის, ხან დაღმა,
ქმაცოფილია ბედიტა.
ზურგენ-რაინდის მეუღლეც
შეჰხარის ამ დროს, ამ ალოს,
ზის ისევე ქებაში და ნაზად
მთამაშება საბრალოს.
მან ახალ გამოზაფხულზე
იპოვა მკედარი მელია,
ჩხირით შეჰკერა შეილისთვის
მის ტყავის ტანსაცმელია.
ამ სამოსს აცმევს პატარას,
შესტკერს, შეჰხარის პირმშოსა
და შეილიც დედას ხან ჰკოცნის,
ხან მისგან გარბის ის შორსა;
ხავსის ლოგინში ეხვევა,
შიგ იმალება ძველებში,
ხან კი გამოარბის დედისკენ
და უვარდება ხელგბში.
ამ დროს უეცრად აღგება
ირემი ქებაის კარებსა,
უტკერს საბრალოს და ნაჰბავს
მშვიდს და გონიერს თეალებსა:
აღბად მგლებს შეუჰამია

იმ საცოდავის ნუკრები
და თითქმის უხეტქს ძუძუს რძე,
პირ-უხლებელი, უკლები.
ის თითქოს ემაწვილს შესტირის:
მომწოვე, გენაცვალეო,
ძუძუებს მიხეტქს მეტი რძე,
მომქანცა, მოვილაღეო...
სდგას მზისადარი ირმის წინ,
ჰმადლობს განაჩენს ლეთიურსა
და ქვაბში ნაზის ალერსით
იტყუებს ლამაზს მთიურსა.
არ ფთხება ნაზი ირემიც:
შედის იმათთან ლამაზი
და ეგებება ღიმილით
მას მზისადარი გულ-ნაზი.
ბაეშეის წინ დგება ირები,
დგება ყელ-მოღერებული
და თითქოს ჩქარა მოწველას
სთხოვს მას გულ-დაღონებული.
საბრალოს დედა სწველის მას,
სწველის... შეილს ატკობს რძის გემო
და ირემს, მშვიდად მდგომარეს,
შემოსტრიალობს გარშემო.
იძახის: შენი ქირიმე,
რა ლამაზია ესაო!
თვალეები უგავს ბნელს ლამეს
და ალერსიანს ღღესაო.

შეხედე, როგორ მიცქერის,
ტუჩს როგორ მადებს ხელზეო! -
აწ უამისოდ ვერ გავძლებ,
მეც მასთან ვიელი ველზეო!»!
ჭიკჭიკებს ბავშვი, დედა კი
ხის ქერქში სწველის ირემსა
და თბილ რძის ნაკადულები
ბადმოსდის ქერქის პირებსა...
ჰხარობენ დედა და შვილი,
რძითა ძღვნიან, ხარობენ.
ირემს უელიან და ცისთვის
ტკბილ საგალობელს გალობენ.
და იმ დღეს აქეთ ირემი
დედა-შვილს აღარ შორდება,
სცხოვრებს იმათთან კაცივით
და უფრო გონიერდება.
როგორც რომ ძიძა, ბავშს უელის,
შეჰხარის, შესცქერს თვალებში,
მით დედა, შორით უძახის,
როცა სძოვს ბალახს ველებში.
ირმის ხმას როცა იგონებს,
მირბის საბრალო ველზედა,
წინ ეგებება მთიურიც
და იხვევს ყმაწვილს ყელზედა.
ხშირ-ხშირად იყვანს დედა-შვილს
და აჯდენს ფთხილად ირემზედ,
მიმოდის წყნარა ცხოველი,

სძოვს ბალახს წყაროს პირებზედ.
მათ გარს ეხვევათ მტრედები
და პეპელები, გვრიტები,
ხილამ თაევებზედ ფურქვევათ
წმინდა ცვარ-მარგალიტები.
შუკერის დედა პატარას,
შუინის ტუბილად მას გული:
ქეთილ მომავალს მოელის
და ველარ სჩაგრავს წარსული.
ამბობს გულ-მშვიდი, სულ გრძელი:
ღმერთია ჩენი შემწეო,
არც ეს ვიცოდი, თუ ბედ-კრულს
მომესწრებოდა ეს დღეო!
იზრდება ველში საბრალო,
დასდევს თვის ირემ-ძიძასა,
შრინველნი, ნადირ ცხოველნი
ბარს ევლებიან იმასა.
ხშირად ხის ძირში ჩაჯდება,
რა ელალება მუხლები
და მაშინ მასთან მიდიან
მშველები და ირმის ნუკრები.
მის გვერდით კაკლებსა ჰღირღნის
ციყვი ვრძელ-კუდა, პაწია,
შეხებს ულოკავს კურდღელი
და ცქეტი კურდღლის ბაჭია.
მტრედს ფრენვით მოაქვს იმასთან
ტუნწულა მწიფე მბალისა

და დამღერიან მას თავზედ
შრინეღნი მთა და ბარისა.
იქვე სდგას დედა-ირემიც,
მშვიდი და გონებიანი,
და უცქერს, როგორ ყვაეილობს
საბრალო სახე მზიანი.
ბელითა სტკბება საბრალოს
ჩილი გრძნობა და გონია:
იმას სხვა გვარად ცხოვრება
შესაძლო არა ჰგონია.

XVII.

სისკრის ვარსკვლავი კაშკაშებს
და ჰქრება ბნელი ღამისა,
ბრილს ნიავს ეცელქებიან
მარგალიტები ნამისა;
წყნარად იღვიძებს ქვეყანა
და ფრინელებს ვააქეთ ლულუნი,
მთების უკნიდამ მოისმის
ხმა ტკბილი მღერა-გუგუნნი:

«შეწყდა სისხლის ღერა, გათავდენ
თაე-ზარ-დამცემნი ომნიო,
მოვლივართ ჩვენის ქვეყნისკენ
შორს განალაშქრნი ლომნიო.

წინ გვიძღვის ზურგენ-რაინდი.

მტრის თავს დამცემი ზარისო,
მოგეყავს ტყვეების გუნდები
ჰოველ მხრის ყოველ გვარისო.

• ბევრი ვაჟ-კაცი დაესტოვეთ
სასისხლო ბრძოლის ველზეო,
ბევრს დაუტუქეთ თვალები
შდროვოდ სარცელზეო.

• მათს საფლავებზედ ყოველს წამს
ანგელოზები მღერენო
და მათს ციურის ხმებისგან
მთანი და კლდენი ჟღერენო.

«ტებილო სამშობლო, მიგვიდე
ნალაშქრნი შეიღნი შენნიო,
მრთიე არ მოგდის ჩენს შორის
მწარს ომში შენარცხენიო!»

ჯარით მოადგა ზურგენი
სასახლეს შემოციხულსა,
ნახა კარები დახშული
და ელდა ეცა მის გულსა,
მოურავს კაცი უფრინა:
«რისთვის გაგსელია თავიო,
რატომ არ შემხედი? რად გინდა
მოცხლად გაგაძრო ტყავიო?!..»

შუცდის მოციქულს ზურგენი,
შუცდის და მოსდის მას გული,
მოელის, მაგრამ არსად სჩანს
სამოციქულოდ წასრული.
ქელავ დახშულია კარები:
არ გზაენის პასუხს რეგენი
და ხელ-მეორედ იმასთან
მოციქულს გზაენის ზურგენი.
არსით სჩანს ახლაც პასუხი!..
მელარ იმაგრებს ვმირი გულს,
შეკრობს და ცოტა ფიქრს შემდეგ
მესამედ გზაენის მოციქულს.
ამ დროს იმის წინ ტრილობს
ბლესის გოგონა პატარა,
წიგნს აძლევს დანადგელებული
და ეუბნება მას წყნარა:
«მს შენდა გადმოსაცემად
მე ქალბატონმა მომცაო,
ჯალათს მიჰყავდა, ნაღელობდა,
ბეერი ეიტრე მეცაო!»
ქითხულობს ბართს რაინდი,
ბულს ესენება, ყვითლდება,
ბრძნობს, რომ მოტყუედა საზარლად
და საწყალს გული უკედება.
მოურავს, სანდო მოურავს
შეუცდენია ზურგენი!..
მოჰკლა უბრალოდ მეუღლი.

მოჰკლა ის წყნარი, ვულ-ბრძენი!
ცეცხლი სწევას რაინდს უშრეტი,
ცეცხლი თვით ჯოჯოხეთისა,
უნდა, რომ შესევას მან სისხლი
თვის მოურავის მხეცისა.
მოციქულთ უცდის... სად გაჰქრნენ.
ნეტავ ის საცოდავები?!...
აგერ, ციხიდამ ისროლეს
მათი მოჰრილი თავები.
«მჰ,—დაიძახა რაინდმა—
რად არ გასკდება გულიო!
უკუ და უკუ მივდივარ
მე ბედით დაჩაგრულიო.
მომყევით, ვისაც გული გაქეთ
და არ გაეხართო დედლებსა!»
სთქვა და ჯარები უეცრად
შაეხლნენ ციხის კედლებსა.
შეირყა მიწა, ასდულდნენ
მქუხარე სისხლის ღეარები,
მიადგნენ ხმლებით მტრები მტრებს,
შაერთნენ ჯარებს ჯარები.
ზიზინებს ციხე-დარბაზი,
ზააქეთ რკინის კართ ჰრიალი,
იქცევა ძველი კედლები
და ისმის ზათქი-გრიალი.
დასძლია მტერი ბურგენმა,
შემუსრა, არივ-ღარია,

შესძრა მან მკვიდრი ბურჯები,
შეაპო ციხის კარია.
ირევა ხალხი ციხეში,
მძებს მოურავს სუყველა,
მაგრამ ციხიდან ის სადღაც
ბაჰქრა თავის თავს უშველა.
შედის დარბაზში ბურგინი,
შედის თვის მამათ სადგურში,
სდილობს დამშვიდდეს როგორმე,
მაგრამ ვერ იკლავს მჯავრს გულში.
ჯარებს უბრძანებს მრისხანედ;
დასჩხრიკეთ მთა და ბარიო,
და მოურავი მომგვარეთ
სოცხალი, ანუ მკედარიო.
 შემოდის ბერი მსახური
თეთრის და გრძელის წვერითა,
და მოურავის თავი მას
შემოაქვს ხანჯლის წვერითა.
ამბობს, რომ ამან მე წინეთ
საკედავად გამიმეტაო.
სარდაფში ჩამსვა და კარი
სამუდმოდ ჩამიკეტაო;
მაგრამ გავებრელე კედლის ძირს,
ბაეძვერი, გაეიქეციო
და ვიმალოდი აქ, თუ იქ
დღემდის, ვით ტყეში მხეციო.
დღეს გავიგონე: ბურგინი

მოდის შორილამ შინაო,
შენსკენ წამოველ და ამას
შემოვეფეთე წინაო.
სინილამ გამოქცეული
შემომეყარა ხევშიო.
მკერდილამ სისხლი სდიოდა,
ხმალი ეჭირა ხელშიო.
მნახა და უცბად შეჩერდა,
შემომიტყუა ლანდოო,
მიცი, ლანდი ხარ, ნუ ფიქრობ
შიში ჩემს გულში ჩასდოო.
სთქვა და მკლავ-მარჯვე მახვილი
შეცრად მომიქნიაო,
ბევრდზე გავუხტი, ქრილობა
ოდნაე-ლა დამაჩნიაო.
რომ არ მომეკლა, მომკლავდა—
დაეზოგე ჩემი ტყაფიო —
ბამგულისა, მოეჭკალი
და აჰა მისი თავიო.
ბევრი უმანკო სიცოცხლე
მმართა ამას ელადო,
მაგრამ არ გადაიხდიდა,
რომ არ აგველო ძალადო! —
მილაცა მოდის, გზას ითხოვს,
შეინძრა გუნდი ხალხისა:
შემოდის ვაჟი დაქრილი,
აღვლევბულის სახისა.

ამბობს: რაინდო, მომკალით,
არ ვარ სიცოცხლის ღირსიო,
სოდვით ვარ საესე ყელამდე
და მტანჯავს სინიღისიო.

მე შეგაცდინე გველურად,
მიტრუე, მოგიჰორეო,
სილი დაესწამე ქალბატონს
და კიდევ დაგაჯერეო.

შკოდვო იყო ის მტრედი,
დაელუბეთ წმინდა სულიო,
მასაც კი ვერვინ შეიტყობს,
სად არის დამარხულიო:

მისი მკელელები ამ ჩხუბში
სიცოცხლეს გაეყარნო
და სად დამარხეს მართალი,
მას ღღემდე გულში ჰფარენო.

ნულარ მაცოცხლებთ, მომკალით,
არ ვარ სიცოცხლის ღირსიო,
სოდვით ვარ საესე ყელამდე
და მტანჯავს სინიღისიო»!

ამბობს ბურგენი: გამშორდით,
წადით, დამტოვეთ მარტოო:
არ მინდა, იმის უმანკო
სისხლს სისხლი დაეუმატოო.

მე ვარ იმისი მომკვლელი,
მე დაერთე ამის ნებაო:

ღღეიღამ აღარ ექნება

ჩემს ავ-სულს მოსვენებაო!»!

დაწუხდა ციხე-დარბაზი,
მოაკლდა შვება, ლხინება,
ზარშემო შეჭყუეს გრიგალი
და ქარი ექვითინება.
აღარ მოისმის იქილამ
რაინდთ გმირული სიმღერა,
შესწყდა იმაში ლხინის ხმა
და მოკრიალე სიმთ ჟღერა.
სამარის ლანდათ მიმოდის
ზურგენ-რაინდი იმაში,
არ დადის გარეთ არას დროს
არც დარში აღარც წვიმაში.
მწარედ დაათრევს სიკოცხლეს,
იმისი ტანჯვა მძიჟეა,
შეიღი წელია მას აქეთ,
რაც მას არ გაულიმია.

XVIII.

ნადიმს აპირობს რაინდი,
შესცვლია დღენი სიმწრისა:
შორეულ მხრილამ სწევეიან
ამხანაგები სიყრმისა;
ძეფზედ კიდევ არ არის,
მაგრამ რაც უნდა გასჭირდეს,
მხნედ უნდა დახედეს მეგობრებს

და უნდა გაუმასპინძლდეს.
მსახურს უბრძანებს: მსროლელნი
შექრიბე შეამზადო:
შორს სანადიროდ სტუმრებით
უნდა წაეიდეთ აღრეო...
დაჰკრეს საყვირი, დაიწყეს
ტყეებ-ველებმა გრიალი,
შექჰნეს ისრებმა შუილი
და ფარ-ხმალებმა ტრიალი.
ასტყდა ძაღლთ ყეფა, მხეცთ კენესა,
მორთეს ცხენებმა ხეიხინი
და ამოუშვა გულიდამ
მთამ მწარე კენესა-ქვითინი.
შეიძრა ყველგან ნადირი,
მირბიან დიდი, პატარა,
იმათმა სისხლმა შეღება
ხევეებში წყარო ანკარა.
ამოსწყდენ მგელნი, მგელ-კაცნი,
დათენი, ირემი, კანჯარი:
დიდი ხანია, არ ახსოვთ
იმათ შავი დღე ამ გვარი.
მოცოცხლდა ისევ ბურგენი:
ხოცაეს, წინ მიდის მამაცი,
არ ახლავს არეინ თან რაინდს
არც მეძებარი, არც კაცი.
მის წინ გამოხტა უეცრად
ღელა-ირემი უმკრთალი,

ზახტა და მთის გულს მიეცა,
თან მისდევს ზურგენ ფეხ-მალი.
შედგა რაინდი, შეჩერდა:
ირემი ისევ გამოჩნდა;
მომართა მშვილდი, ესროლა,
მაგრამ ასცილდა, არ მოხვდა.
ზახტა ირემი ბუჩქებში,
არ ჩქარობს, წყნარად მიროკავს,
მისდევს ზურგენი ფეხ და-ფეხ,
მისდევს და გული უტოკავს.
შედგა ირემი ბუჩქს უკან,
შედგა ზურგენიც... რას ჰხედავს?!
თაეი ჰგონია სიზმარში,
ჰკვირობს, სიტყვის თქმას ვერ ბედავს:
ბაეშვი სდგას მის წინ, ბუჩქს უკან,
ბამოკებაულის პირზედა
და დედა-ირემს იქ მდგომსა,
ჰკოცნის, ეხევეა ყელზედა.
წინ წადგა ბიჯი რაინდმა,
ზახტა ირემი... სდგას ჩივილი.
ქვაბილამ მოდის, უცქერს
მას დედა-კაცი თმა-ძლილი.
ჰხედავს ზურგენი და ფიქრობს:
მს აჩრდილია, ლანდია,
მს ჩემის ცოლის სურათი
ოცნების დანაბალია.
მის წინ იხოკებს ზურგენი,

ამბობს: ოჰ, წმინდა ლანდო,
ჩემს სატანჯველად ზეციერ
ძალთაგან დანაბადო!

მიცი, რომ უღეთოდ დავღვარე
მე წმინდა სისხლი შენით;
მსაც მეყოფა სასჯელად,
ნუ მტანჯავ, დამეხსენიო!

შეკრთა რაინდის მეუღლე,
რა ნახა თვისი ლომ-გული,
ისკუპა, ყელზე მოესკვნა
და ამბობს აღელვებული:
ლანდი არა ვარ, ძვირფასო,
ცოლი ვარ შენი, ცოლიო,
შავ-ბედისაგან შორს შენგან
ბატყორცილ-განასროლიო.

აი, ეს ვაჟიც შენია,
მს მოჭიკჭიკე ჩიტო,
შენია, შენვე მიიღე
მს შენი მარგალიტიო!

იმუსაიფეს და ჰლეარეს
პრემლები სიხარულისა,
ზადაუშაღეს ერთმანეთს
ჰოველი კუთხე გულისა.
მსიყვარულენ საბრალოს
და აჭიკჭიკდა პატარა,
ამბობდა როგორ სიამით
მან აქ სიცოცხლე ატარა,

შეგროვდენ მონადირენიც
რაინდთან სიხარულითა,
ზურგენის ბედნიერებით
მათაც იხარეს გულითა.
შემოსეს ღრდა და შვილი
ძვირუასის სამოსელითა
და წაიყვანეს შინისკენ
რაინდის ლურჯა ცხენითა.
თან მიჰყვებოდა ირემიც
თაეის საბრალოს გვერდითა,
თითქოს, რომ იგიც ჰპარობდა
წმათის ტკბილის ბედითა.
ძალნი და ვაჭნი გუნდ-გუნდად
მეგებებოდნენ მათ გზებზედ,
ცხენს აჩერებდნენ, ჰკოცნიდნენ
ღედა-შვილს კაბის კალთებზედ.
ქველგან ისმოდა: წმინდაა,
ანგელოზია ესაო!
ღღეს გაგვითენდა ტკბილი ღღე
საწყლებს და ქვრივ-ობლებსაო.
ზამზიარულდა სასახლე
ქელავ ზურგენ-ბედნიერისა:
მისი კეთილი მეუღლე
მალამო არის ერისა;
ღაივლის ხოლმე ყოველ ღღეს
ის ყველგან დაბა-სოფლებსა,
აედ-მყოფს ჰკურნავს, ხელს უწყობს

ზაჰირეებულებს, ობლებსა.
მშენიერია საბრალოც,
ბერი აქებენ ამასა:
ზულ-კეთილობით დედას ჰგავს
და რაინდობით მამასა.

დასასრული.

